

ARTE ET MARTE

MEDDELANDEN FRÅN RIDDARHUSET ÅRGÅNG 66

NUMMER 1, 2012

RIDDARHUSET

DIREKTION

Gustaf Wachtmeister af Johannishus, ordförande
Erik Tersmeden, vice ordförande
Johan Stuart
Ulf Gyllenhammar
Patrik Tigerschiöld
Carl Henric Kuylenstierna
Hans von Stockenström
Carl Axel Wrede af Elimä, suppl.
Johan Hamilton af Hageby, suppl.
Johan Coyet, suppl.

KANSLI

Riddarhussekreterare

Carl-Gustaf Åkerhielm af Margrethelund 08-723 39 98

Administration, uthyrning av Riddarhusets lokaler, kapitationsärenden
Riddarhuskanslist Mikaela Lodén 08-723 39 91

Riddarhuskamrer

Urban Wenster 08-723 39 94

Stipendier och understöd

Riddarhusfiskal

Madeleine Werner 08-723 39 93

Riddarhusgenealog

Göran Mörner 08-723 39 95

Adelskalendern, Legala notiser, Kalenderredaktör

Marianne Setterblad 08-723 39 96

Riddarhusamanuens

Oscar Langenskiöld 08-723 39 97

Reception, visningar

Riddarhusintendent Fredrik Styrfält 08-723 39 99

Riddarhuset är öppet för besök måndag–fredag kl. 11.30–12.30.
Gruppvisning på annan tid enligt överenskommelse.

Adress

Riddarhuset, Riddarhustorget 10, Box 2022, 103 11 Stockholm
Telefon 08-723 39 90, e-post kansli@riddarhuset.se
Hemsida www.riddarhuset.se

ARTE ET MARTE

Ansvarig utgivare

Carl-Gustaf Åkerhielm af Margrethelund

Redaktör

Louise Ribbing

Redaktionskommitté

Claes Lewenhaupt, Kerstin Wachtmeister, Göran Mörner,
Ulf Gyllenhammar, Oscar Langenskiöld

Adress

Arte et Marte, Riddarhuset, Box 2022, 103 11 Stockholm
e-post arteetmarte@riddarhuset.se

Omslag och grafisk form Arne Öström/Ateljén

Omslagsbild: Detalj av friherrebrevet för friherrliga ätten nr 76 Kruuse
af Verchou. Utfärdat av Konung Karl XI i vinterkvarteret i
Ljungby 14/11 1679. Förvärvat av Riddarhuset 1966.
SCANNING: GÖRAN MÖRNER.

Papper MultiArt Matt 130 g i inlagan, omslag MultiArt Gloss 250 g

Tryck Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB

Upplaga 13 500 exemplar
ISSN 028-1428

Arte et Marte utkommer med två nummer per år och kan beställas från
Riddarhusets kansli. Pris 35 kronor/ex + porto.
Tidskriften finns till försäljning även i Hedengrens Bokhandel, Stureplan 4,
Box 5509, 114 85 Stockholm. Tel. 08-611 51 28. hedengrens@hedengrens.se

INNEHÅLL

FÖR RIDDARHUSET I TIDEN 1

BIBLIOTEKET PÅ ADAMSBERG 2

GULDGLANS FRÅN OS 1912 4

POVELS NATURBARN 6

HOFSTA SÄTERI 8

AXEL OXENSTIERNA 10

HERALDICA VARIA 12

SÖK STIPENDIUM OCH UNDERSTÖD 14

TACKSAM STIPENDIAT 14

EN BORTGLÖMD BYGGNADSHISTORIK 15

MEDDELANDEN FRÅN RIDDARHUSET 16

Verksamhet • Arkiv • Guidestöd • Konserter •
Internationellt • Adelsmöte i Finland • Värdepappers-
förvaltning • Domänförvaltning • Kulturstöd • Adels-
kalendern 2013 • Adelsmötet 2013 • Riddarhussällskapet •
Svenska Adelsförbundet • Vadstena Adliga Jungfrustift •
Visningar och festvåningsverksamhet • Färgfoto
av vapensköld • Genealogiskt seminarium

RIDDERSKAPET OCH ADELNS
UNGDOMSKLUBB 19

AKTUELLA BÖCKER 20

RECEPTET 21

RIDDARHUSTORGET 22

FRÅN SLÄKTFÖRENINGARNA 23

LEGALA NOTISER 25

LÖFSTAD SLOTT, PROGRAM 2012,
OMSLAGETS TREDJE SIDA

NUMMER 1/2012 ÅRGÅNG 66

För Riddarhuset i tiden

DET ÄR LÄTT att tro att det bakom Riddarhusets vackra 1600-talsfasader döljer sig en gammaldags verksamhet där inga rutiner eller arbetsuppgifter har förändrats under årens lopp. Att någon på kansliet i bästa fall har tagit dit en skrivmaskin och karbonpapper för att förenkla brevskrivningen, men att det i övrigt är gåspenna, bläck, kortlådor och gamla träpärmar som gäller. Visst, en del av vårt uppdrag gäller just bevarandet av gamla dokument och upprätthållande av traditioner. Se bara på ritualen kring våra adelsmöten! Dessa möten genomförs (nästan) likadant i dag som på 1700-talet. Det är helt fantastiskt att man vill fortsätta så, annars kommer snart ingen ihåg hur ett sådant möte går till.

Verksamheten på Riddarhuset är just en fantastisk blandning av gammalt och nytt, som man inte upplever på så många andra arbetsplatser i landet. Byggnaden med sina vackra salonger och inventarier måste ständigt underhållas och då med traditionella metoder, så långt möjligt. I våra arkiv bevaras en mycket stor mängd originalhandlingar som hanteras med största försiktighet, precis som på 16-, 17- och 1800-talen.

Samtidigt är verksamheten uppdaterad med det allra senaste inom till exempel datateknik. Produktionen av *Adelskalendern* sker nu, för första gången, med samma dataprogram som de moderna tryckerierna använder och därmed kan vi själva utföra en stor del av processen som tidigare sköttes av andra.

Vidare pågår en omfattande digitalisering av våra gamla dokument så att man inte behöver ta fram originalen varje gång de ska studeras.

I samband med montering av belysning på statyerna på taket, har ett modernt så kallat KNX-system installerats för att digitalt kunna styra LED-belysningen bestående av dioder i stället för glödlampor. Det ger minskad elförbrukning med betydande kostnadsbesparingar. Systemet styr också fasadbelysningen och Riddarhusparkens lyktor från en dator på kansliet. Tanken är att även belysningen i Riddarhussalen och stora trapphuset ska styras med samma system. Här är Riddarhuset verkligen på teknisk framkant med det allra senaste.

I västra källaren byggs ett helt nytt arkiv med den mest avancerade teknik som finns att få för klimatstyrning. För att underlätta för våra turister, har vi under våren låtit installera ett system som tillåter besökaren att kunna använda sin Smartphone för att få information. Läs mer om dessa två projekt i *Meddelanden från Riddarhuset* längre fram i Arte et Marte.

FOTO: GÖRAN MÖRNER.

Allt är emellertid inte bara modern teknik. På kansliet arbetar vi visserligen på samma sätt som på ett modernt kontor där vi tar till oss av allt det nya, men vi behåller självklart de gamla rutiner som fortfarande fungerar bra. Just kombinationen av gammalt och nytt är nog en förutsättning för att vårt vackra hus och dess viktiga verksamhet ska överleva nutiden och stå väl rustad inför en kommande framtid.

Till sist önskar jag er en skön sommar och en vacker höst!

Carl-Gustaf Åkerhielm, riddarhussekreterare

Biblioteket på Adamsberg

En skatt för framtiden

ETT GYLLENE SKIMMER vilar över det skönt proportionerliga rummet. Bokhyllorna är ljus grå med förgyllda kanter mot mildgrön fond, och fyllda av tusentals böcker bundna i det beigetonade skinn som kännetecknar antika band. Böckerna är vackert ställda efter storlek, ämne och ursprung och bokryggarnas guldbokstäver skapar en hemlighetsfull stämning av svunnen tid. Detta är Adamsbergs bibliotek – en skatt av kunskap, visdom, underhållning.

Husets herre greve Gustaf Lagerbjelke rullar ner tunna vita gardiner för att hindra dagsljusets blekande effekt på de utsökta skinnbanden. Det ankommer på ägaren att förvalta detta till nästa generation så som goda arv bör hanteras.

Grevliga ätten Lagerbjelke, nr 115, har utgrenats ur friherrliga ätten Lagerbielke, nr 254, och den i sin tur från adliga ätten med samma namn och nr 1378. Ätten har skotskt ursprung enligt traditionen men äldste kände stamfadern var en rådman i Göteborg vars sonson adlades i Karlskrona 1698 med namnet Lagerbielke. Gustaf Lagerbjelke, huvudman och enda medlem av grevliga ätten, därav »j» i stället för »i» i namnet, är juris doktor, f.d. hovrättsråd med mera och ordförande i Svenska adelsförbundet. Adamsberg i Uppland är hans fäderneärvda hem. Gården är känd från 1200-talet som frälse säteri och ligger upphöjd nära Rimbo. Bostadshusets brutna tak över de ljuvt rosa ytterväggarna syns på långt håll – byggherrarna förr hade perspektiven klara för sig.

I Adamsbergs boksamling ingår delar av ett arv från det gamla Elfsjö säteri, som var ett Lagerbielkeskt fideikommiss och i familjens ägo till 1968 då Stockholms kommun under hot om expropriation köpte ut gård och mark till byggandet av Stockholmsmässan i Älvsjö. Gustaf Lagerbjelke tar med van hand ut band efter band ur de skimrande hyllraderna, han känner sina böcker, vet exakt var de står och kan hela bibliotekets historia:

Adamsbergs bibliotek har en byst av ljusets och konsternas gud Apollo i fokus. Detta slags boksamlingar skulle kunna bilda en familjestiftelse, föreslår Gustaf Lagerbjelke, som redan har instiftat en sådan till framtida gagn.

– Det var min farfars farfars far universalgeniet Johan Lagerbielke som på 1770-talet skapade det Lagerbielkeska biblioteket på Elfsjö. Men grunden var lagd av Johans morfar, sjömannen och presidenten Gustaf von Psilander (1669–1738), en ättling till lärda präster.

Gustaf Lagerbjelke understryker att det inte är ett låst bibliotek utan att boksamlandet pågår kontinuerligt. Det innebär inte att familjen Lagerbjelke medvetet samlar på böcker:

– Det bara blir! Vi är alla väldigt läsande, min far Magnus var ytterst beläst, min mor Alice, som var konstnär, samlade sitt eget bibliotek med fokus på sitt yrke och sin talang, min hustru Cecilia läser mängder av böcker, jag läser ständigt. I takt med att vi läser nya böcker låter vi dem passera härifrån, annat vore omöjligt, vi skulle inte få plats själva om vi skulle behålla alla nya böcker.

Hela biblioteket innefattar cirka tiotusen band. Alla får inte plats på Adamsberg, en del finns i Djursholm hos Gustaf och Cecilia Lagerbjelkes äldste son Johan, likaså en hän- given bokälskare. Den ändå påtagligt stora

samlingen på Adamsberg är sorterad efter ämnen: topografi, arkitektur, krigshistoria, religion, historia och så vidare. Gustaf Lagerbjelke tar försiktigt ut ett utsökt band; Machiavelli, tryckt 1550. »Elfsjö tillhörig» står det som ex libris. Det är bara en av rariteterna i Adamsbergs bibliotek, en bok om astronomi från 1500-talets mitt, inhandlad av Johan Lagerbielke som yngling. Ättlingen Gustaf berättar förtjust:

– Johan köpte en bok om något han tyckte var intressant och roligt, och sedan har den boken stått undangömd i sekel efter sekel; när jag fick syn på den var den grå och dammig, så jag tvättade den med läderrengöringsmedel och se, vilket underbart band det är!

Omsorg är viktig när man har med gamla böcker att göra. Värme och fukt förstör banden, varsam skötsel med läderbalsam behövs, säger Gustaf Lagerbjelke, och visar resultatet av denna vård som han sedan 1970 har givit sina ärvda böcker. De ter sig perfekta, är lena utan flagnade bokryggar eller trasiga hörn. Men de flesta har den naturliga nötning som

kommer av att människor har rört vid dessa böcker, har läst dem och läst om dem. Jo, Gustaf Lagerbjelke läser också de riktigt gamla verken, det är tydligt att han ser sina böcker som goda bekanta och en del av dem som vänner. Han har också respekt för dem:

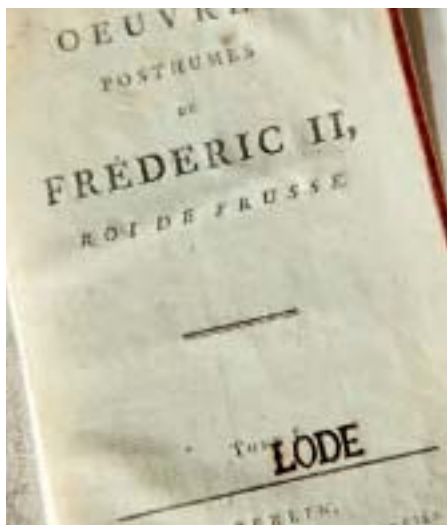
– Viktigast är att man som arvtagare till en boksamling är ödmjuk i förhållande till det man har fått ansvar för. Man ska varken tro att böckerna är värdelösa eller att de är avsedda som inkomstkälla. Jag har sett exempel på att böcker har sålts utan att säljaren

kunna skapas utrymme för bevarandet av boksamlingar.

Gamla herrgårdar rymmer ofta arkiv och boksamlingar och om husen går ur familjens ägo kan den privatperson, organisation eller ibland myndighet som övertar dem ha intresse av att återskapa den ursprungliga miljön, och då få en boksamling som deposition.

– Det är ju populärt att rusta upp gamla herrgårdar och har man en aning om att ens gamla släktgård är föremål för sådant kan man erbjuda ett antal böcker som lån – men

liotek finns gott om dramatiska berättelser förmedlade även i böckernas utseende. Gustaf Lagerbjelke kan dessa historier, och berättar entusiastiskt om familjen Lode från Livland som han har bakom sig i släkten. En officer i Finland under frihetstiden på 1700-talet var spränglärare och språkkunnig, och gav till sitt barnbarn som hette Lagerbielke och var litterärt intresserad en stor samling böcker, tryckta bland annat på franska i Stockholm. Den nuvarande förvaltaren av detta arv vet det mesta om sina böckers ursprung. Gustaf

Ett av de gamla verken som finns i biblioteket och som har namnet Lode inbränt på försättsbladet.

Gustaf Lagerbjelke med en raritet ur Adamsbergs boksamling, som sköts med omsorg och kärlek, varje dag ägnar ägaren en stund åt att vårda denna skatt.

haft ett uns aning om vad som sålts – man har inte brytt sig om att ta reda på det, och inte heller haft intresse av att behålla den ärvda samlingen intakt.

En boksamling, som är den rätta översättningen av ordet bibliotek, har ett värde också i sin helhet, påpekar Gustaf Lagerbjelke:

– Med all säkerhet är boksamlingen uppbyggd för kulturens skull. Slarvar man med sina ärvda böcker blir man istället för arvtagare en kulturfördärvare, och det har tyvärr många blivit. Slår man sönder en boksamling så att den sprids på auktion exempelvis har man förstört kulturbilden som samlingen i sig utgör.

Hur bevaras äldre boksamlingar när modernerna hem ofta har knappt om utrymme? Enkla lösningar finns inte, men Gustaf Lagerbjelke funderar på möjligheter i lokala museer. Varje kommun har kulturmiljöer, påpekar han:

– Man får inte ha inställningen »det går nog inte» – då har man redan förlorat. Sverige är fyllt av gamla fina städer där det borde

alltid med en skriftlig överenskommelse om vad som gäller.

En tredje möjlighet kan vara statliga egendomar eller biblioteken, som kan förvalta privata boksamlingar om intresse och utrymme finns. Man borde kunna skapa en levande kontakt, anser Gustaf Lagerbjelke, mellan den som har fastigheten och den som vill deponera sin ärvda boksamling. Så sker för närvarande med Elfsjö gård, där ett samspel pågår mellan Stockholmsmässan som vill bevara gårdens kulturvärden, och den förra ägarfamiljen Lagerbielke.

– Roligt att vi har ett mycket öppnare samhälle i dag, säger Gustaf Lagerbjelke, det råder en mycket mer optimistisk syn nu jämfört med den mer torrt materialistiska som har varit förhärskande under lång tid; i dag kan man se framtiden an med tillförsikt!

Ännu en raritet tas fram ur hyllorna, hertig Fredrik Adolfs (1750–1803) vackert textade grammatik som Gustaf Lagerbjelkes farfars farfar erhöill i gåva 1785. Bokbanden har ofta sin egen historia, och i Adamsbergs bib-

Lagerbjelke talar varmt om människorna som ägt böckerna för många eller få sekler sedan; det är kontinuiteten i ägandet som skapar den starka känslan för böckerna.

– Samlingen i sig är betydelsefull, ju mer man tränger in i vad biblioteket rymmer desto mer lär man känna personen som samlat böckerna. Som Johan Lagerbielke, denna boksamlings grundare, jag vet genom hans böcker att han ritade möbler, gillade att resa, seglade världen runt, var skicklig matematiker och kunnig i geometri, uppskattade musik och arkitektur. Här är en utsökt vacker bok som han köpte år 1771 när han var i Rom och därmed ger han mig ännu en detalj till den bild jag har av honom.

Genom böckerna skapas den historia utan vilken framtiden skulle bli torftig. Det är nödvändigt att bevara de boksamlingar som finns i Sverige för att vår historia ska finnas kvar och hjälpa oss i framtiden. ☞

Magdalena Ribbing

FOTO: STIG-GÖRAN NILSSON.

Tidlös guldglans från OS 1912

I SIN SPÄNSTIGT skrivna självbiografi från 1943 berättar hovstallmästaren greve Carl Bonde också om sitt liv som ryttare, påbörjat redan vid sex års ålder 1878 då han fick en ponny och året efter började ta ridlektioner.

Så småningom blev det kavalleriet och Strömsholms ridskola, där han drillades i dressyr av den skicklige och hyllade Gustaf Adolf Boltenstern. Det var också inom grenen dressyr Bonde nådde sin absolut största framgång som tävlingsryttare: den individuella guldmedaljen vid Olympiska spelen i Stockholm 1912.

Spelen invigdes den 6 juli av kung Gustav V. Någon vecka senare anträdde majestätet hedersläktaren vid Fältrittklubbens bana strax norr om Stadion för att i sällskap med bland andra brodern prins Carl och den unge ryske storfursten Dmitri bese prisridningen.

Prick klockan kvart över åtta på morgonen den 15 juli red förste tävlande ut på den grusade banan. Programmet innehöll momenten skritt, trav, galopp och hinder. Ett lydnadsprov fanns också inlagt. »Hela tävlingen gav prägel av mycket allvar, och över den vackra banan låg en viss högtidsstämning», berättar ett ögonvittne.

Varje land fick ställa upp med sex deltagare. För Sverige tävlade ryttmästare Carl Bonde, major Gustaf Adolf Boltenstern, löjtnant Hans von Blixen-Finecke, löjtnant Carl Rosenblad, ryttmästare Oskar af Ström och löjtnant Carl Wilhelm Kruckenberg.

De konkurrerande nationernas olika stilar noterades från läktarhåll. Fransmän och belgare red sina magnifika hästar med lätt stöd, tyskarnas hästar hade »schwungfull gång och var ganska lössläppta» och ryttarna från USA, Ryssland och Danmark framförde sina hästar ledigt men korrekt.

Men det var ingen som kunde matcha svenskarna, vilka »gjorde ett utomordentligt gynnsamt intryck». Guld till Sverige! Silver till Sverige! Brons till Sverige!

Carl Bonde och Emperor på Stadion 1912. Bilden finns publicerad i den officiella redogörelsen för OS i Stockholm. Prisridningen avgjordes på Fältrittklubbens bana i närvaro av kung Gustav V.

Carl Bondes olympiska guldmedalj, åtsidan. Formgivare var Edgar Mackenall och gravyren utfördes av Vaughtons i Birmingham. Präglingen gjordes av Sporrang. Medaljens diameter är 34 mm. FOTO: THORSTEN SANDBERG.

Överst på prispallen stod Carl Bonde som red Emperor, nedanför honom hans avhållne dressyrlärare Gustaf Adolf Boltens-tern, silvermedaljör på Neptun, och brons-

pristagaren Hans von Blixen-Finecke med hästen Maggie.

Den olympiska guldmedaljen hemfördes till Hörningsholm där Carl Bonde föddes och där han också avled efter en lång och framgångsrik bana i den svenska hästsportens tjänst.

Guldmedaljen finns fortfarande på Hörningsholm, vilande i ett med röd sammet beklätt etui, tillsammans med segrardiplomet undertecknat av ingen mindre än de moderna Olympiska spelens fader, baron Pierre de Coubertin.

Carl Bonde var en av sammanlagt nio adliga guldolympier i Stockholm 1912. Fyra av dessa fanns inom ridsporten, två i gymnastik samt en i vardera modern femkamp, segling och skytte. En av guldmedaljörerna, skytten Johan Hübner von Holst, fick äran att tillsammans med laget stå överst på pal-len två gånger.

Familjen Bondes hedersbetygelse till en unik häst: Emperors hov med ett lock av silver där texten berättar om segern 1912. Hästen tränades på familjens stuteri vid Tjolöholm i Halland, den tidens modernaste. FOTO: THORSTEN SANDBERG.

De svenska guldmedaljerna blixtrade i solen som lyste under hela OS. Det var inte för inte olympiaden gick till historien som Solskensolympiaden.

Spelen pågick mellan 6 och 27 juli och under de tre tävlingsveckorna var omkring 2 500 aktiva från 28 nationer igång. Bara 57 deltaga-

re var kvinnor. Medaljligan vanns av Sverige med 23 guld, 24 silver och 17 brons, sammanlagt 64 pallplatser före USA:s 63.

En av de amerikanska deltagarna, dock medaljlös i modern femkamp, var den sedermera så berömde pansargeneralen George C. Patton. Han tävlade även som hopptryta-

Carl Bondes segrardiplom med baron Pierre de Coubertins namnteckning. Som framgår av texten fick guldmedaljören även Frans Josefs, kejsare av Österrike och kung av Ungern, vandringspris.

FOTO: THORSTEN SANDBERG.

re. I slutet av 1945 besökte han Sverige och ledsagades av Thord Bonde som varit militärattaché i Washington.

Sista kvällen i Sverige gästade general Patton Hörningsholm och åt middag med OS-kollegan från 1912 Carl Bonde, far till Thord. Man får anta att det pratades hästar.

De i år 100-årsjubilerande Olympiska spelen i Stockholm avslutades med en bankett på Hasselbacken där Pierre de Coubertin högtidstalade. Han uttryckte framtidstro, men nästan på dagen två år efter OS-avslutningen bröt första världskriget ut. De planerade spelen i Berlin 1916 ställdes in. ☞

Thorsten Sandberg, journalist och fil. kand. i historia

Tack till Caroline och Carl Bonde på Hörningsholm som generöst ställt föremål förknippade med Carl Bondes OS-seger 1912 till artikelförfattarens förfogande.

ADLIGA GULDOLYMPIER 1912

Nils Adlercreutz (1866–1955), lagguld i fälttävlan. Förening: K1 IF, Stockholm.

Carl Bonde (1872–1957), individuellt guld i dressyr. Förening: K3 IF, Skövde. Vann lagsilver i dressyr vid OS i Amsterdam 1928.

Johan Hübner von Holst (1881–1945), lagguld i miniatyrgevär och lagguld i duellpistol. Förening: Stockholms Pistolskytteklubb. Vann silver i duellpistol vid OS i Aten 1906, silver i miniatyrgevär liggande vid OS i London 1908, silver i miniatyrgevär och brons i duellpistol vid OS i Stockholm.

Gustaf Lewenhaupt (1879–1962), lagguld i banhoppning. Förening: K1 IF, Stockholm.

Gustaf (Gösta) Lilliehöök (1884–1974), individuellt guld i modern femkamp. Förening: A1 IF, Stockholm.

Hans von Rosen (1888–1952), lagguld i banhoppning. Förening: K1 IF, Stockholm. Vann lagguld i banhoppning vid OS i Antwerpen 1920 och brons i dressyr vid samma OS.

Harry Rosensvärd (1882–1955), individuell guldmedalj i segling, 10-meter. Förening: Göteborgs Kungliga Segelsällskap.

Nils Silfverskiöld (1888–1957), lagguld i gymnastik, svenskt system. Förening: Upsala Gymnastikförening.

Yngve Stiernspetz (1887–1945), lagguld i gymnastik, svenskt system. Förening: Stockholms Gymnastikförening.

Povels Naturbarn

Lotta Ramel och Mikael Ramel intervjuas av Magdalena Ribbing

I år skulle Povel Ramel, som avled 2007, ha fyllt 90 år. Hans välkända Karamelodiktstipendium delas ut för trettionde gången. I sin fars anda fortsätter Mikael och Lotta Ramel med musik och ord som underhåller, ger glädje och väcker tankar.

POVELS NATURBARN! Ja, vad annat skulle syskonen Lotta och Mikael Ramel kalla den gnistrande kvicka show som de turnerar med sedan flera år?

»Naturbarn» är den välkända, numera klassiska visa (*icke tycka om turist, tycka turist trist...*) som deras far Povel Ramel skrev 1956, i en insiktsfull protest redan då mot turismens hämningslösa exploaterande av natursköna områden och fördrivande av urbefolkningar. Då var Mikael Ramel en söt gosse på sju år, och Charlotte som kom att bli Lotta, ännu inte född, hon såg dagens ljus året därpå, 1957.

För att vara naturbarn är dessa två talangfulla och för den delen stiliga syskon väl skolade i sina genrer. Mikael är musiker och utbildad musikterapeut, Lotta skådespelare och utbildad vid Teaterhögskolan i Malmö – men båda har del av varandras gåvor. Så blir det när man växer upp med Povel och Susanna Ramel: en far som var oslagbar ordkonstnär och musikgeni, en mor som var kapten för Södra baletten där hon mötte Povel Ramel.

Någon traditionell uppfostran i vördnad för sina anor fick inte Mikael och Lotta Ramel. Friherrliga ätten Ramel nr 295 stammar från 1200-talets Pommern via Danmark, introducerades på Riddarhuset i riddarklassen 1664 och upphöjdes i friherrlig värdighet 1770. Povel Ramel använde sin titel vid tillfällen när den kunde ge honom bättre bord på krogen, ungefär – men aldrig annars. Och barnen fick sparsam information om sitt efternamns historia.

– Pappa var ingen förespråkare för adeln, han ville inte sticka ut i den artistvärld där han levde, förklarar de enstämmigt.

FOTOGRAF: LEIF BOSTRÖM.

Däremot kunde han mycket om svensk historia och använde den insikten i många av sina verk. Mikael kallar sig inte friherre,

och även om Lotta står som friherrinna i *Adelskalendern* efter sin skilsmässa (hon var gift med artisten Ted Gärdestad 1976–1978)

har hon aldrig kommit på idén att använda den titeln. Men något måste väl Povel Ramel ha berättat för sina barn om familjenamnet? Jo, han kände ett visst förpliktigande mot sin egen historia, och hans barn har fått en god uppfostran, men inte alltför konventionell. Småskrattande berättar de att när Mikael var lite rebelliskt långhårig hade pappa Povel vissa problem med detta. Men han bråkade inte, det fick gå över av sig självt, och det gjorde det ju.

Lotta som är mest radikal av syskonen menar att den Ramelska historien är intressant. Och Riddarhuset är en fantastiskt vacker byggnad, säger hon. I ett TV-program för några år sedan har hon sökt sina Ramelska rötter bland annat i Skåne där ätten har flera slott och herresäten. Framförallt ville hon veta mer om sina farföräldrar som hon aldrig fick möta; de dog med ett halvårs mellanrum efter en bilolycka 1937 då sonen Povel var femton år. Denna tragedi som han sällan talade om med sina barn präglade hans liv, efter en sådan sorg kunde ingenting bli värre, och då återstod att hämta glädje där sådan kunde finnas. Så blev Povel Ramels liv fokuserat på spridande av glädje, en eftertänksam sådan, med långt fler bottnar än ordens ekvilibristik och musikens charm.

Saknaden efter Povel är stor, säger hans barn. Lotta har en fin bild på väggen hemma där Povel ler på sitt karakteristiskt finurliga sätt så att hon tycker sig känna hans närvaro.

Mikael Ramel tycker som Lotta att Riddarhuset är magnifikt och vackert och har med stor glädje spelat där tillsammans med Wille Crafoord, likaså adlig och artist. Villigt medger Mikael att det var en speciell känsla första gången han spelade i den svenska adelns privata palats. De kapitation-savgifter som han flera gånger försummat att betala kvittade han mot spelarvodet och därmed blev allt udda jämnt. När Lotta får höra detta undrar hon varför inte kvinnorna betalar kapitationsavgift.

Syskonen Ramel har ju ytterligare ett gediget arv att stödja sig på: det artistiska. Hade de egentligen något annat yrkesval, med sin konstnärliga bakgrund? Båda ser förvånade ut vid frågan. I det Ramelska hemmet på Lidingö var friheten stor, det fanns inga krav på barnens val av livsstil och yrke, men det var livliga samtal om tidsandan, dagspolitiken, om världen i stort och lite mindre. Det var ett matriarkat, hävdar de, Susanna Ramel är motståndare till kärnkraften och diskussionerna var många. Hon är dotter till arkitekten Ragnar Östberg

(Stadshuset med mera) och dotterdotter till bankiren Ernest Thiel (Thielska galleriet) och det finns förstås ett estetiskt arv därifrån. Deras mormor Carin Östberg dog när de var små, och deras morfar och farföräldrar fanns inte kvar då. Lotta berättar att hon varje vår går till Stadshusets lilla torg och städar lite på bysten av morfar Ragnar Östberg där vinterns sandkorn har samlats i hans öronvindlar. Det blir ett slags kontakt som hon tycker om, säger hon.

Folkkäre artisten och geniale ordkonstnären
Povel Ramel skulle fyllt 90 år i år.

FOTO: MATHIAS RAHM/SCANPIX.

Familjen Povel och Susanna, Lotta och Mikael och halvsysterarna från moderns första äktenskap växte kanske än starkare som enhet i brist på de äldre generationerna. Och det var högt i tak i villan på Oskarsstigen, många gäster och mycket musik.

– Men Povel höll sitt skapande för sig själv, det var bara när han ville ha den yngre generationens syn på någon företeelse eller kolla vilka nya ord vi använde som han frågade oss. Han ville inte skriva om dagspolitiken, han ville att hans texter skulle fungera också om fyrtio år, brukade han säga. Det hindrade inte att han hade en politisk mening i många av sina texter, men mer övergripande än någon aktuell marginalskatt exempelvis.

Lotta berättar att hennes samling vinylgrammofonskivor i en icke försumbar mängd diskret försvann ett tag till Povel i samband med att han skrev den geniala *Jag diggar dig*:

Jag diggar dig jag diggar dej jag digg digg diggar dig.

Jag digg diggelidiggdigg diggar dig så smått

Du riggar dej flott

Det diggar ja hot...

Så blev den träffsäker också, en tidig rapp som många fortfarande kan utantill. Och vinylskivorna återgick till Lotta igen.

Men det var inte tal om att förmå barnen att gå in i artistvärlden. Lotta har aldrig känt något familjekrav på sitt yrkesval:

– Det fanns inte något måste, jag har alltid fått möjlighet att göra det som jag har tyckt vara lustfyllt.

Och så blev det ändå just musik och skådespelande som syskonen kom att ägna sig åt. Med liv och lust!

Mikael hade problem i skolan vilket gjorde att han fick börja på internatskola, Solbacka, när han var tolv år. Det var svårt, pennalism och mobbning förekom utan att lärarna hejdade detta. Men efter två år infann sig räddningen:

– Musiken! Den bara kom till mig! Några andra på Solbacka hade samma intresse som jag, det var Beatles och dåtidens stjärnor, och vi lyckades få en lokal att öva i och där fick jag göra det som kändes bra. Ända sedan dess har jag hållit på med musik.

Lotta hade inte alls tänkt sig skådespelaryrket:

– Jag ville bli journalist eller veterinär. Och så är jag till skillnad från alla andra i familjen sportintresserad och har utövat idrott, faktiskt så bra att jag kunde välja mellan allsvenskan i handboll och Teaterhögskolan i Malmö. Det blev teatern.

Både Lotta och Mikael har stora framgångar bakom sig, och helt säkert även framför sig. Lotta utnämndes 2011 i Dagens Nyheters kulturårskrönika till en av årets mest intressanta teaterkvinnor. Och båda har pedagogiska talanger, Lotta är lärare i presentationsteknik, att berätta och presentera något så att det blir intressant oavsett ämne. Mikael är musikerapeut på halvtid.

»Povels Naturbarn» pågår, Lotta och Mikael reser ut i landet och uppträder och har roligt – och skapar glädje i sin far Povels anda. Han skrev sitt eftermäle: *Som en studsig sockerboll av glada visor spunnen, så vill jag man skall minnas mig, ja så vill jag bli munnen*, och hans minne förvaltas väl av Mikael Ramel och Lotta Ramel. ☞

Den som vill kan boka föreställningen Povels Naturbarn via e-post: lottaramel@comhem.se.

Hofsta

En pärla vid Yngarens strand

MÅNGA ÄR GÅRDARNA vid sjön Yngarens lummiga stränder i Södermanland. En av de vackraste är Hofsta som har gamla anor som frälsegods. Ursprunget går tillbaka till en by med tre gårdar som ägts av olika frälsesläkter. En del av ägorna donerades under 1300-talet till kyrkan men återfördes som frälsegods under reformationen. Först kring 1600-talets mitt blev alla tre gårdarna samlade under en och samme ägare.

Omkring år 1600 hette ägaren till Hofsta gård Johan Gabrielsson Oxenstierna. Då han dog barnlös testamenterades godset till brorsdottern Märta Oxenstierna, syster till rikskansler Axel Oxenstierna. Hon kom att gifta sig med Jöns Knutsson Kurck som utnämndes till riksråd 1631, vilket kan ha varit anledningen till att en ny sätesbyggnad uppfördes på Hofsta vid denna tid. Den första avbildningen av Hofstas säterbyggnader finns på en lantmäterikarta från 1685. Där avbildas gården som en slottsliknande rödfärgad träbyggnad med säteritak och torn, omgiven av flera stora flyglar. Av detta gårdskomplex finns bara de stora flyglarna kvar i dag.

Trots reduktionens hårda villkor lyckades Hofsta behålla och till och med utöka sina marker mot 1600-talets slut. År 1735 köptes godset av den förmögna Catharina Cedercreutz, född von Berchner. När hon blev änka fortsatte hon att driva gården ensam i drygt fyrtio år. Änkefriherrinnan Cedercreutz är en utmärkt representant för de driftiga kvinnor som trots kristider skötte försörjningen på storskaliga gods med säker hand. Hon trivdes utmärkt på Hofsta där hon höll eget hov. Med tiden flyttade hon in i en av flyglarna och överlät corps-de-logiet till dottern i första giftet, Catharina Gyllenkrok, och hennes make Gustaf Adolf von Meijerhelm. Dessa försåg huset med en andra våning år 1746, varefter huset i stort sett haft samma utseende. Catharina Cedercreutz uppnådde den aktningvärda åldern av 96 år.

På 1800-talet fortsatte Hofsta att gå i arv

Vackra grindstolpar står vid infarten till Hofsta och markerar början av den allé som leder fram till huvudbyggnaden.

bland annat inom ätterna Ribbing och Schildt. Här drevs jord- och skogsbruk, djurhållning, tegel- och kalkbruk med ett stort antal torpare. År 1834 såldes så Hofsta för första gången på hundra år. Traditionen att hålla en gård inom släkten började allmänt brytas upp och egendomar blev handelsvara. Hofsta köps och säljs och namn som Holmqvist, Odencrantz, Mörner och Bonde passerar förbi. År 1912 inleds en ny era för Hofsta som släktgård då godset köptes in av Ulla Mörner. Hon och maken Otto von Arnold lät helrenovera och göra Hofsta till en mönstergård. Sedan dess har godset gått i arv inom ätten von Arnold, vilka i år kan fira hundraårsjubileum på gården.

HOFSTA I DAG

Dagens ägare är Johan och Ann von Arnold och deras två döttrar Stephanie och Danielle. Johan tog över Hofsta 1992 och löste ut övri-

ga syskon 2002. Dagen vi kommer på besök ligger dimman tjock över sjön och familjen har precis hunnit samlas för vårt besök.

Corps-de-logiet på Hofsta. Bottenvåningen är från 1632 medan övervåningen byggdes på 1746.

– Det hör till ovanligheterna att familjen kan vara samlad samtidigt en söndag, förklarar Ann von Arnold.

Det är ett stort arbete bakom att driva ett gods i dag där hela familjen måste vara engagerad tillsammans med endast fyra anställda. Förutom grisuppfödning, jord- och skogsbruk, jakter, växtodling, fårskötsel, uthyrning och fastighetsmäklari driver familjen också Ängvaktarns stuteri. På gården finns arton hästar av rasen Welshponny sek B och Welsh partbred, hästraser som härs-

Flera av hästarna är meriterade och i augusti 2012 kommer det för första gången att hållas en utställning av hästarna på Hofsta, berättar Stephanie von Arnold.

I dag bor familjen von Arnold i ena flygeln, samma flygel som beboddes av Christina Cedercreutz. Flygeln är den äldsta byggnaden på gården och var troligen en gång huvudbyggnad på Hofsta. Mamma Ulla von Arnold bor i den andra flygeln. Snart ska dock familjen flytta in i »stora huset» efter femton år i flygeln. Huvudbyggnaden är omgärdad av

gällde den amerikanska versionen av Stieg Larssons storsäljare *The Girl with the Dragon Tattoo*, en av storfilmerna 2011, var det ingen som visste i början. Under augusti till december 2010 pågick inspelningarna och som mest var etthundrafemtio personer inblandade. Familjen von Arnold berättar med stor inlevelse om inspelningarna, hur scenerier byggdes upp, kablar drogs och om skådespelare som inkvarterades i stora huset. I dag har allt återgått till det normala, även om en konstgjord stenmur och några stolpar på gården blivit kvar från inspelningstiden.

– De får stå kvar som ett minne, så länge de håller ihop, säger Johan von Arnold.

När vi lämnar Hofsta är dimman på väg att lättas. Familjen von Arnold är redan i full gång med att fortsätta med de sysslor som gården kräver. ☛

Fredrik Styrfält, riddarhusintendent, fil. kand. i konst- och arkitekturhistoria

tammar från Wales i Storbritannien. På Hofsta kan man stolt uppvisa ättlingar till det berömda stoet Coed Coch Target RW 68.

I matsalen på Hofsta hänger en vacker och välbevarad vävd tapet från 1600-talet. Det symboliska motivet föreställer en fredsfurste som med sin vagn kör över Hatet.

Catharina von Berchner (1672–1768) bodde mesta tiden av sitt liv som änka på Hofsta. Hon blev först änka efter Johan Gyllenkrok och i andra gif-tet efter friherre Johan Cedercreutz.

inte mindre än tre par flyglar och bildar slutpunkten i en vacker allé från allfarvägen. Por-trätt, möbler och mattor håller på att arrange-ras i rummen inför inflyttningen, men det får ta sin tid. Vissa rum har varsam renoverats, som till exempel kök och sovrum, medan matsalen lämnats som den var. Där finns se-dan tidigare en välbevarad vävd tapet från 1600-talet, som upptar en hel vägg, och en vacker kakelugn från 1700-talet. I dag behö-ver man inte elda i spisarna för gårdens egen halmpanna försörjer hela Hofsta med värme, påpekar Johan von Arnold. Totalt uppvärms 4000 kvadratmeter av denna panna.

THE GIRL WITH THE DRAGON TATTOO

År 2010 fick familjen en förfrågan om en fil-minspelning på gården. Detta var början till ett spännande äventyr för alla på Hofsta. Att det

Släkten von Arnold

Släkten von Arnold härstammar från Estland där de immatrikulerades på Estlands riddarhus med namnet von Arnold. Sköldebrevet utfärdades av tsar Nikolaj I år 1845 (en kopia finns i riddarhusarkivet). En gren av ätten flyt-tade mot 1800-talets slut till Sverige. En av dessa var Otto von Arnold, farfars far till Hofstas nuvarande ägare Johan von Arnold. Otto von Arnold gifte sig 1914 med Ulla Mörner, som vid den tiden var nybliven ägare till Hofsta.

Ätten von Arnold är inte introduce-rad på Riddarhuset men är medlem i Ointroducerad Adels Förening. von Arnolds har en egen släktförening som bildades 1981.

Ointroducerad Adels Förening

Ointroducerad Adels Förening bilda-des 1911. Gemensamt för medlemsät-terna är att de adlats av utländsk kung, kejsare eller påve men är bosatta i Sve-rige. Ointroducerad adel hade i äldre tid inte samma privilegier som svensk adel och inte heller rätt att delta på ständsriksdagarna. För att uppnå detta krävdes att ätten naturaliserades, blev svensk medborgare, för att sedan intro-duceras på Riddarhuset. Bland ointro-ducerad adel kan nämnas ätterna Grill, von Hallwyl, von Sydow och Treschow.

Den moderna svenska statens fader

I BÖRJAN AV 2012 fyllde den moderna svenska staten 400 år. Den 6 januari 1612 utnämndes Axel Oxenstierna till Sveriges rikskansler.

Karl IX hade dött på hösten. Änkedrottningen förhandlade fram Gustav II Adolfs myndighet på riksdagen vid årsskiftet. Villkoret var att högadeln fick Oxenstierna som kansler. Han avgick med döden den 28 augusti 1654.

Axel Oxenstierna är ett fall för sig. Ingen svensk har utövat så mycket makt under så lång tid. Närmast till hands ligger Gustav Vasa, men Sveriges europeiska inflytande blev aldrig lika stort under dennes långa regering. Oxenstierna var Cromwells, Richelieus och Olivares samtida och jämbördige.

Sin makt använde Oxenstierna till statskonst. Han var långsiktig och målmedveten. Han skrev, förhandlade, talade och ledde möten, steg upp vid fyra-femtiden och lät ljusen brinna till sent om kvällen.

Den ständiga verksamheten var nödvändig för att lösa varje dags uppgifter. Det är imponerande nog, men det väsentliga är något annat. Samtidigt som kanslern hanterade alla trängande behov lyckades han vända nödlösningarna till något mer bestående.

När jag började skriva hans biografi (i kortversion *Axel Oxenstierna. Makten och klokskapen*, Atlantis 2010) fanns det med ett rejält stråk pojkboksromantik. Sverige har sällan varit så illa ute som då. »Alla våra grannar är våra fiender», skrev kanslern på våren 1612, och så var det – Danmark, Ryssland,

Polen, så småningom trettioåriga kriget. När han dog var det tvärtom. Sverige och Frankrike garanterade freden i Europa – till priset av 100 000 stupade knektar på drygt en miljon invånare.

Men halvvägs igenom de 10 000 avsända brev som finns kvar begrep jag att det fanns en annan historia. Inte bara *vad* som hände, utan också *hur* det gick till.

Axel Oxenstierna, detalj. Kopia efter David Beck.

FOTO: FREDRIK STYRFÄLT.

Kriget var huvuduppgiften. Det pågick nästan hela tiden. Men kriget krävde resurser, knektar och skatter, och det var så staten kom till. Oxenstierna lade den ena byggstenen till den andra. Först fred och stillestånd, så att kungen kunde ta ett krig i taget. Sedan rättegångsordningen 1614 och Svea hovrätt, så att det blev lag och ordning i landet.

Sedan följde på ett pärlband de centrala ämbetsverken, landshövdingarna för att hålla rätt på fogdarna, de nya skatterna och upprustningen av utbildningsväsendet, så att gymnasierna och Uppsala kunde göra ämbetsmän av driftiga mjölnarsöner och trossdrängar. Kanslerns tid vid makten blev nyadlandets förlovade tid.

Han var inte bara institutionernas och regelverkens upphovsman. Det minst lika intressanta – och kanske väl så svenska – är det etos han ingöt i förvaltningen. Ojäv, oväld, meritokrati – det är han som etablerar normerna, även om han inte alltid levde upp till dem. När staten skakas om på 1700- och 1800-talen är det Oxenstierna man griper tillbaka till när det ska skrivas nya grundlagar 1720 och 1809.

Det stannade inte vid Sverige. Den danske historikern Leon Jespersen har skildrat hur Oxenstiernas stat senare under 1600-talet blev mönstret för Danmark, Preussen och Peter den store – den effektiva formen blev ett mönster, som sedan kom att rymma helt olika innehåll.

Han var en föredömlig intellektuell. Han kombinerade ett makalöst läsande av tidens stora verk med en väldig nyfikenhet på vad han reste, såg och samtalade sig till. Han prövade och förkastade och filade och stöttade det som verkade lovande med kloka bisaker. Staten byggdes med *trial-and-error*, inte efter en på förhand given ritning.

Visst hade solen sina fläckar. Han blev rätt rik, kriget gick bättre när han åkte hem från Tyskland 1636 och lämnade det åt generalerna, han manövrerade fram sin slashas till son som chefsförhandlare i Westfalen. Å andra sidan – på kuppen fick vi en lysande serie brev, där fadern undervisar den oförbätterlige sonen om hur statskonst ska bedrivas. ☞

Gunnar Wetterberg, historiker, författare och samhällspolitisk chef på Saco.

År 2009 tilldelades han Riddarhusets kulturpris, Axel Oxenstierna-priset, för sin biografi *Axel Oxenstierna. Makten och klokskapen*, Atlantis 2010.

Föllingsö herrgård utanför Kisa uthyres

Med sitt läge vid sjön, sina vackra marker och välbevarade byggnader utgör Föllingsö ett lysande exempel på svensk herrgårdstradition när den är som bäst.

Corps-de-logiet är från 1750-talet. Det nedre planet om cirka 250 kvm består av stor hall och en salong i husets mitt. Till höger om salongen ligger tre rum och ett badrum. Till vänster finns två mindre rum samt kök, grovkök och förstuga. På övre plan om cirka 50 kvm finns tre sovrum.

Norra flygeln om cirka 140 kvm består av förstuga, vardagsrum, två sovrum samt kök, hall och badrum.

Södra flygeln är till det yttre lika stor som den norra men försedd med helt källarplan. I detta finns pannrum, tvättstuga och bastu samt förvaltningens arkivrum. Entréplanet består av hall och vardagsrum, två sovrum samt kontor och kök.

Ytterligare två flygelbyggnader ligger i förlängningen av de andra. Den södra av dessa innehåller garage och den norra är en gammal visthusbod som används som förråd.

Vi söker nu en lämplig hyresgäst, antingen privatperson eller företag som kan bedriva någon form av verksamhet (t.ex. kontor eller Bed&Breakfast). I upplåtelsen ingår alla byggnader samt omkringliggande park om cirka 15 000 kvm.

Fiskerätt med kräftfiske i Nedre Föllingen ingår. Upplåtelse av jakt kan diskuteras.

Gården har en dokumenterad ägarlängd sedan 1287. Flyglar och vissa uthus är från förra hälften av 1600-talet. Hela herrgårdsanläggningens exteriör och interiör renoverades grundligt år 2002. Uppvärmningen av byggnaderna sker idag med en bergvärmepump i södra flygelns källare. Vatten- och avloppsanläggningar moderniserades i samband med renoveringen. Fibernablar för bredband är indragna.

Herrgården ligger 1,5 km väster om Kisa samhälle i Östergötland. Riddarhuset är förvaltare av O.G. Paulis donationsfond som instiftades 1891 där Föllingsö ingår. Fastigheten är en del av ett stort godscomplex i Kinda kommun. Den praktiska förvaltningen sker genom Linköpings Skogstjänsts försorg. Det finns ett prospekt över anläggningen, kontakta skogsvaktare Jonas Siverholm som även svarar på frågor om hyror, avtal och andra praktiska frågor. Mobil 070-292 51 10 alt. e-post: jonas.siverholm@skogstjanst.se

Heraldica Varia

DEPOSITIONER

Greve Christer Horn af Åminne, Helsingfors, har deponerat friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten Horn af Åminne nr 2 och grevnebrevet i original för grevliga ätten Horn af Åminne nr 92. Dessutom omfattar depositionen två äldre danska pergamentsbrev.

Befallningsmannen på Reval, sedermera riksrådet, amiralen och fältmarskalken Claes Kristersson Horn (ca 1518–1566), upphöjdes i friherrlig värdighet den 29 juni 1561 vid konung Erik XIV:s kröning i Uppsala. Upphöjningen bekräftades genom detta friherrebrev som utfärdades den 10 augusti 1561 i Vadstena av Erik XIV. Ätten introducerades 1625 med namnet Horn af Åminne under nuvarande nr 2. Ätten utslöcknade i friherrlig värdighet den 7 november 1775.

Vid Erik XIV:s kröning utnämndes de tre första grevarna och de nio första friherrarna i Sverige. Detta friherrebrev, som saknar va-

Grevliga Ätten Horn af Åminne nr 92.

penritning, är alltså ett av de äldsta bevarade svenska friherrebrev.

De två bröderna, generallöjtnanten och sedermera generalen av kavalleriet friherre Friedric Horn (1725–1796) och presidenten i Krigskollegium friherre Gustaf Adolph Horn (1721–1793), upphöjdes i grevlig vär-

Vapenskiss för friherrliga ätten Ehrenborgh nr 366.

dighet den 9 december 1772 på Stockholms slott av konung Gustav III. Ätten introducerades den 20 december 1775 under nr 92.

Den grevliga vapenskölden har det gamla Hornska vapnet i hjärtskölden. Gustav III:s namnchiffer och den vita armbindeln i de andra fälten är särskild kunglig ynnest för in-satserna givna vid Gustav III:s statsvälning 1772.

De två danska pergamentsbrev är ännu inte fullt analyserade. Det äldsta är från den 29 juni 1496 och är undertecknat av unionskonungen Hans (1455–1513) och rör gränsdragningar i Hjerms härad (norra Jylland). Det andra är ett vittnesbrev om byte av arvs-lotter i Hjerms härad, undertecknat av flera personer den 29 november 1581.

Huvudmannen, herr Christer Ehrenborg, Hässleholm, har deponerat sköldbrevet i original för adliga ätten Ehrenborg nr 1109.

Kommissarien vid skattdragningen i Skåne, Jöns Michelsson (1621–1690), tidigare kunglig dansk räntmästare i Skåne men i svensk tjänst efter 1658, adlades den 13 april 1687 på Stockholms slott av konung Karl XI med namnet Ehrenborgh, och introducerades den 7 februari 1689 under nr 1109.

Vapnet är delvis talande med en gyllene borg som möjligtvis åsyftar Hovdala slott.

Friherrliga ätten Horn af Åminne nr 2.

Adliga ätten Ehrenborgh nr 1109.

Adliga ätten Munck af Rosenschöld nr 2160.

Adliga ätten Granfeldt från Dal nr 1179.

Storken i hjälmprydnaden kan tolkas som ett skänkt attribut.

År 1918 förvärvade Riddarhuset den av Karl XIV Johan approberade vapenskissen för friherrliga ätten Ehrenborgh.

Tf statssekreteraren vid Inrikes civilexpeditionen i Kungliga kansliet, kammarherren hos drottning Charlotta och assessorn i Svea hovrätt, Casper Wilhelm Michael Ehrenborgh (1786–1844), upphöjdes i friherrlig värdighet enligt 37 § 1809 års regeringsform, innehärande att endast huvudmannen innehar friherrlig värdighet, den 7 oktober på Stock-

nr 370. Sedan tidigare finns även den av kung Karl XIV Johan approberade vapenskissen för samma ätt förvarad på Riddarhuset.

Hovmarskalken Gustaf von Paykull (1757–1826) upphöjdes i friherrlig värdighet jämlikt 37 § 1809 års regeringsform den 11 maj 1818 på Stockholms slott av Karl XIV Johan och introducerades samma år den 21 december under nr 370.

Hjärtsskölden i det friherrliga vapnet innehåller det gamla adliga Pajkullska vapnet med schackrutor och tre kajor. Det första fältet i den kvadrerade skölden syftar på »den gamla Store ättens sköldemärke», de andra tre fälten syftar troligtvis på Gustaf von Paykulls insatser som exempelvis ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien och initiativtagare till Naturhistoriska Riksmuseet.

Huvudmannen, överstelöjtnant Sten Munck af Rosenschöld, Stockholm, har deponerat sköldebrevet i original för adliga ätten Munck af Rosenschöld nr 2160.

De elva barnen till biskopen i Lunds stift, Petrus Munck (1732–1803), adlades för faderns förtjänster den 16 november 1799 på Stockholms slott av konung Gustav IV Adolf med namnet Munck af Rosenschöld. Sönerna introducerades samma år den 21 december under nr 2160.

Vapenskölden innehåller biskop Muncks biskopsmössa men har även inslag från vapenskölden för hans andra hustru Ulrika Eleonora Rosenblad, som de två rosorna i silver, episkopalstaven i hjälmprydnaden samt de röda och blå fälten i själva vapenskölden. Namntillägget *af Rosenschöld* kan möjligen syfta på hustruns ättensnamn Rosenblad.

Huvudmannen, herr Carl Johan af Kleen, Örebro, har deponerat föremål med vapenskölden för adliga ätten af Kleen nr 2330, nämligen en guldring med blå sten, en kristallstamp i guldberlock samt en Rörstrandstallrik.

INLÅNAT OCH DIGITALISERAT

Fru Anne-Charlotte Granfeldt, Hägersten, har till Riddarhuset utlånat sköldebrevet i original för adliga ätten Granfeldt från Dal nr 1179 för digitalisering.

Majoren vid Närke och Värmlands regemente, sedermera översten Lars Graan (1651–1722), adlades den 16 januari 1689 i Kristinehamn av konung Karl XI med namnet Graanfeldt. Ätten introducerades samma år den 21 mars under nr 1179. Namntillägget »från Dal» har tillkommit senare, troligen för att åtskilja ätten från den år 1756 adlade, helt obefryndade, ätten Granfelt nr 1974.

Vapnet är talande med en gyllene gran med fem kottar i ett blått fält.

DONERA OCH DEPONERA

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kostnad deponera sköldebrev i Riddarhusets bankvalv. Ta gärna kontakt för närmare information, telefon 08-723 39 95, e-post: goran.morner@riddarhuset.se.

Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner. ☞

Göran Mörner, *riddarhusgenealog*

FOTO: GÖRAN MÖRNER.

Friherrliga ätten von Paykull nr 370.

holms slott av konung Karl XIII. Ätten introducerades den 15 november 1817 under nr 366. Ätten utslocknade den 18 juli 1930.

Huvudmannen, friherre Gunnar von Paykull, Marstrand, har deponerat friherrebrevet i original för friherrliga ätten von Paykull

Sök ur fonderna!

Riddarhuset delar årligen ut stipendier och understöd. Stipendiernas syfte är att i första hand stödja ungdomars studier på universitets- och högskolenivå. Alla som tillhör Riddarhuset har möjlighet att söka under förutsättning att studierna bedrivs på heltid och under ett helt läsår. Man behöver inte ha direkta familjeband till stiftarna eller veta vilken fond man ska söka. Riddarhuset hjälper till att hitta rätt fond.

Understöd kan sökas av de medlemmar som är pensionärer och enligt skattelagstiftningen anses vara behövande. Den som har en pension om cirka 15 000 kronor brutto per månad, ett sparkapital som ej överstiger 70 000 kronor och ett normalt boende i hyres- eller bostadsrätt, mindre villa/rad- eller kedjehus uppmanas att söka understöd.

Ansökningar till stipendier och understöd görs på särskilda blanketter som kan laddas ner via hemsidan riddarhuset.se eller beställas på tel. 08-723 39 93. **Endast nya blanketter gäller.** Ansökan ska vara komplett och Riddarhuset tillhanda senast den 15 oktober 2012. Utbetalning sker under andra kvartalet påföljande år.

År 2011 delades 16 278 420 kronor ut till 647 stipendiater. Några duktiga stipendiater som erhållit högre stipendier under 2011 är:

Viktor von Bahr, läkarstudier på magisternivå vid Syddanska universitetet.

Löfvenskjöldska resestipendiefonden

Filippa Fleetwood, doktorand i ämnet bioteknik vid Kungliga tekniska högskolan.

Generalmajor O. M. Björnstjernas stiftelse

Nico Hiort af Ornäs, datateknikstudier på masternivå vid Tekniska högskolan i Helsingfors.

Hovjunkare J. O. Bergenstiernas testamentsfond

Katarina af Sandeberg, masterprogrammet i statsvetenskap vid Lunds universitet.

Hovjunkare J. O. Bergenstiernas testamentsfond

Nils Ehrenström, civilingenjörstudier i ämnet matematisk och modelleringsteknik vid Institut national des sciences appliquees i Toulouse, Frankrike.

von Schewenska stipendieinrättningen

Viktor Posse, doktorand i ämnet medicinsk basvetenskap vid Göteborgs universitet.

Kammarherre C. J. A. Roos af Hjelmsäter fond

Tacksam stipendiat

Samtalet från Riddarhuset om Löfvenskjöldska resestipendiet kom plötsligt och oväntat, som en god överraskning ska. När det hela lagt sig satt jag bara i soffan och log. Det kändes som jag bokstavligen fick lön för all möda jag lagt ner under mina sex år i Danmark.

I början av januari fick jag mina slutbetyg och blev därmed färdig läkare från Syddansk universitet. Under terminens gång har studier varvats med jobb i form av studentundervisning där jag undervisat andra läkarstudenter i fysiologi, anatomi och histologi (vävnadslära). Tack vare mitt engagemang i detta fick jag ett fint rekommendationsbrev från ass. professor i fysiologi, vilket i sin tur möjliggjorde min ansökan till stora resestipendiet.

Vad har jag då gjort med pengarna? För att det inte skulle bli en ren transaktion i ett- och nollor har jag försökt att dela upp det i mindre portioner. Jag har varit på en forskningsutbytesresa till Brasilien och passade då även på att turista i Sydamerika i sex veckor. Större delen av summan kommer att användas som insats i en lägenhet i och

med min flytt till Stockholm (och mitt första läkarjobb). Jag har också delat med mig till mina syskon och till välgörenhet, framför allt till Afrikas horn genom Röda korset, Läkarmissionen och Läkare utan gränser. På så sätt känner jag att det fina stipendiet har fått sprida sig som ringar på vattnet och därmed glädja fler än bara mig.

Smeknamnet på stipendiet jag förärats (»stora resestipendiet») känns väldigt träffande, även om jag fågelvägen inte rört mig så långt hemifrån. Jag kan bara uppmana er som är unga och står inför ett vägsval i livet att noggrant fundera på alternativen. Den krokigare, mindre upptrampade vägen kan mycket väl visa sig vara den bästa. Eller som Thomas Edison uttryckte det: »Opportunity is missed by most people because it is dressed in overalls and looks like work.»

Jag vill slutligen säga tack. Tack till urvalsgruppen som valde mig, men framför allt tack till den eller de som för många år sedan så generöst skänkte och öronmärkte pengar för detta ändamål. Det har för alltid förändrat mitt liv.

Texten är ett utdrag från reseberättelsen och tackbrevet från 2011 års mottagare av Löfvenskjöldska resestipendiet,

Viktor von Bahr.

ERT SLÄKTVAPEN ÄVEN FÖRETAG OCH KOMMUN

TRADITION!

Handskuret i trä på traditionellt sätt och ytbehandlat enligt era önskemål.

INTRESSERAD?

Kontakta mig gärna, så kan vi göra något unikt med Er vapensköld.

Thorleif Aiff

T.A Träskärningar
Anhaltvägen 12
SE-543 94 Tibro

Mobil: 0706-82 76 38
E-post: thorleifa@yahoo.se
www.bildhuggaren.se

En bortglömd byggnadshistorik

Amélie Wrede har med hjälp av Riddarhusets kulturstöd gjort ett historiskt detektivarbete kring Smedstorps slott i Skåne

SMEDSTORP HAR SEDAN 1400-talet lagt fundamentet för den by som fortfarande bär dess namn. Det var en dansk herremans borg som blev svensk och bortglömd. I dag är byggnaden utseendemässigt anonym och bär ingen klar byggnadsstil. Smedstorp är ett exempel på vad som händer när en byggnads kontinuitet bryts av många ägarskiftet och ingrepp. I det avseendet delar den sitt öde med många andra.

Delvis finns praktiska skäl till de många nybyggnationer och rivningar av slott och kyrkor som har skett i Skåne. Man ville ha en ren, strikt, intellektuell och modern miljö runt det växande industrisamhället. Äldre bebyggelse fick ge vika för nya trender och levnadsvillkor. Även arv, krig och ekonomiska förändringar har minimerat den medeltida och tidiga renässansen i det skånsk-danska byggnadsbeståndet. Men en gång i tiden var Skåne en av de mest borgtåta provinserna i Skandinavien där pampiga stenborgar var lika vanliga som små träborgar.

En borg är en befäst anläggning. I dess vanligaste form en kombinerad högreståndsbostad med förråd och försvar, vanlig i Skåne mellan 1050–1520. Ringmursborgar och tornborgar var de vanligaste typerna av anläggningar under 1100-talet, men även en kvadratisk anläggning omgiven av en vallgrav. Stenbocks skansar vid Barsebäck och Svensstorp innehåller likt andra 1600-talsfästningar gamla, kvadratiske vallanläggningar.

Under det danska borgarkriget byggdes de flesta av de borgar som i dag syns som ruiner i Skåne. Borgarkrigstiden slutade under Valdemar Atterdags regering (1340–1375). Han hade lärt sig hur farligt det var att låta adeln bygga borgar och införde en borgfri politik. Denna höll sig till 1483 då adeln åter vuxit sig stark.

Smedstorps slott har genomgått många byggnadsmässiga förändringar under årens lopp.

Ett sätt att trotsa förbudet var att bygga i Glimmingehus-modell. Dessa borgar har en mer betonad palatsmodell med hopbyggda längor, som Örup, Bollerup och Dybeck.

I samband med danska reformationsskrider på 1520-talet och den så kallade Grevefejden (1533–1536) började man bygga hörntorn för att kunna förstärka borgarna med kanoner och ge flankerande eld.

Förhållandet till kungamakten, samhällsställning och personliga preferenser lär ha varit av stor betydelse för om man befäste sin fastighet. År 1504–1520 var endast hälften av de svenska riksrådens sätesgårdar befästa och fram till skånska kriget 1676–1679

användes fortfarande de skånska borgarna från tidig renässans som försvarsverk mot fiender. Men kraven på försvar restes och i stället för medeltidens höjdförsvar sänktes nu byggnaderna och viktiga blev de låga, kraftiga hörntornen, rondellerna. Den medeltida epoken var slut men riddarromantiska arkitekturdetaljer som kreneleringar, vindbryggor och skyttegluggar levde kvar ända in i 1600-talets slottsbyggen.

EXEMPLET SMEDSTORP

Vid sin byggnadstid kan Smedstorp ha varit ett slutet borgkomplex byggt av det danska riksrådet Anders Bing. Släkten Bing ägde gården under 1400- och 1500-talen. 1700-talet gick hårt åt den ursprungliga byggnaden, torn har rivits, gavlar försvunnit och byggnaden representerar nu en herrgårdstyp. Efter en brand och en påföljande hård restaurering på 1800-talet har Smedstorp i dag en stående huvudbyggnad med oklar ursprungsidentitet. Med hjälp av jämförelsestudier av skånska borgar, gaveltolkningar och en dendrokronologisk undersökning av takstolen framgår att byggnaden antagligen är byggd år 1570–1580 av byggherren och tillika ägaren Anders Bing och att arkitekten troligen inte är Hans Stenwinkel d.ä. som tidigare antagits. Därmed har de första viktiga pusselbitarna kring den bortglömda byggnadshistoriken om Smedstorp lagts. ☞

Amélie Wrede har skrivit kandidatuppsatsen *Smedstorp. En övergripande byggnadsdokumentation om en skånsk borg* som lagts fram vid Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, 2011.

Läs mer på www.wredeconsulting.se

Meddelanden från Riddarhuset

VERKSAMHET

Den 16 februari öppnas 2013 års adelsmöte på Riddarhuset. Det innebär att det nu är hög aktivitet inom alla de projekt som ska slutföras till årsskiftet 2012/2013.

Det största projektet är Riddarhusets nya arkiv i västra källaren. Vi planerar att visa det för deltagarna vid adelsmötets öppnande. Projektledare från Riddarhusets sida har varit förre riddarhussekreteraren Henrik von Vegesack.

Trappan mellan Riddarhussalen och Lantmarskalkssalen har byggts om och renoverats. Vapenplåtarna, som tidigare var mycket utsatta för yttre påverkan, har nu hängts i nybyggda nischer på ena väggen. På den motsatta sidan har plåtarna tagits bort och åter flyttats ut i Riddarhussalen.

Vidare har ljudanläggningen uppgraderats så att alla mikrofoner fungerar som de ska. Vi har även sett över samtliga fönster som nu har tätats och isolerats. Därmed har bullret från trafiken utanför nedbringats avsevärt.

Direktionen har också tagit beslut om att beställa några nya monitorer så vi får möjlighet att ställa ut fler sköldebrev eller annat intressant som finns i Riddarhusets gömmor. Dessa monitorer skall placeras i förrummet till Lantmarskalkssalen.

Antalet guider har utökats till tre personer. Därmed förbättras möjligheten att få guidningar på de flesta önskade tider.

Till senhösten 2012 kommer Adelskalendern ut i en ny upplaga. För kansliet i allmänhet och kalenderredaktören i synnerhet innebär innevarande år ett intensivt arbete med att gå igenom alla korrektursvar och sammanställa uppgifterna. Det är därför väsentligt och värdefullt att **samtliga korrektur skickas tillbaka till Riddarhuset**, även om inga ändringar föreligger.

Nu ser vi fram emot de kommande vårsommar- och höstmånaderna då Lantmarskalkssalen och sällskapsvåningen har högsäsong. Under samma period besöker många turister vårt vackra hus. Allt detta hör säsongen till. Ni är alla lika välkomna!

Carl-Gustaf Åkerhielm, riddarhussekreterare

ARKIV

Projektet att skapa en säker och långsiktig förvaring för Riddarhusets arkiv, sköldebrev och andra historiskt viktiga dokument har nu tagit form. Arkiven förvaras för närvarande i källaren och sköldebreven i ett bankvalv i mezzaninvåningen. Hittills har det inte funnits någon klimatreglering vare sig i källaren eller i bankvalvet. Mätningar har visat att temperatur och luftfuktighet varierar under en årscykel och klimatet i källaren är inte optimalt långsiktigt. Det är också trångt och oöverskådligt i bankvalvet, mycket beroende på att välvilliga ättemedlemmar donerar eller deponerar sina sköldebrev till Riddarhuset vilket gör att samlingen växer. Med anledning av dessa förhållanden gav adelsmötet 2010 direktionen i uppdrag att skapa nya, säkra och klimatomkostigt lämpliga förvaringsmöjligheter för värdehandlingarna.

Riddarhuset har nu inrett den västra delen av källaren med tre bankvalv. För närvarande pågår provkörning av en klimatanläggning som ska säkerställa att valven får lämplig och jämn temperatur och luftfuktighet.

GUIDESTÖD

Direktionen har länge funderat på ett system för att öka besökarens behållning av ett besök på Riddarhuset. Många åtgärder har redan vidtagits, som att öka möjligheterna för guidningar och att komplettera informationsbladen. Dessa finns nu på nio språk och kommer att utökas med ett tionde. Adelsmötet 2010 gav ett uppdrag till direktionen att försöka förbättra informationen. Sommaren 2012 införs på försök ett nytt system (iBeacon) i syfte att ge besökare ytterligare information. Systemet bygger på besökarens egen mobiltelefon (smartphone). På olika platser i Riddarhuset finns små laminerade skyltar med en kod som man skannar in på sin mobil. Besökaren håller upp sin mobiltelefon framför skylten och får upp textinformation på displayen.

Informationen förmedlas genom femton skyltar som ger information om den svenska adelns historia, Riddarhusets historia, be-

skrivning av interiörer samt sköldar och samlingar.

Administrationn är för Riddarhusets del enkel och kostnaderna låga. Efter ett års inledande försök kan informationen anpassas till besökarnas intressen via den datacentral i Bryssel som styr systemet. Möjligheter finns också att utöka informationen med bilder och filmsekvenser.

Tveka inte att använda systemet om du besöker Riddarhuset. Hör gärna av dig och berätta vad du tycker.

KONSERTER

Vårkonserterna 2012 är till stor del genomförda, sammanlagt ett tiotal konserter, vilket är lagom många under en säsong för att inte inkräkta på uthyrningsverksamheten.

Utbudet är varierat både vad avser musikalisk inriktning och typ av orkester samt sångare och omfattar konserter av Stockholm Sinfonietta, Lilla Akademien, jazzorkestrar (den nu välkända »Riddarjazzen»), Stockholm X Brass, två operaensembler och Stockholms studentsångare.

Särskilt glädjande är att Stockholm Sinfo-

nietta valt att genomföra den uppmärksammade tävlingen om Svenska Dirigentpriset på Riddarhuset. Priset instiftades 2003 och uttagningen skedde det året på Riddarhuset men har därefter ägt rum i Berwaldhallen med flera platser.

Som tidigare meddelats ger vissa ensembler en mindre rabatt till ättemedlemmar. Kansliet söker nu nya former för att komma i kontakt med de medlemmar som vill ha särskild information om konsertverksamheten.

Henrik von Vegesack

INTERNATIONELLT

Den 16–17 mars höll den europeiska adelns samarbetsorganisation CILANE sitt årliga arbetsmöte, som vanligt i Paris. Riddarhuset representerades av direktionsens vice ordförande Erik Tersmeden och riddarhussekreteraren Carl-Gustaf Åkerhielm. Vid mötet dryftades bland annat önskemålen från Polen och Tjeckien att få bli medlemmar i CILANE. I båda fallen måste en del organisatoriska frågor lösas först. Enligt CILANES statuter kan endast en enda organisation uppträda som företrädare för adeln i sitt land. Denna organisation måste därför visa sig vara representativ för adeln i landet ifråga och dessutom ha god kontroll över sina genealogier.

Från schweizisk sida redogjordes för det framgångsrika arbetet med ungdomsutbyte mellan medlemsländerna. Vidare diskuterades ett förslag från en konsulterad fransk advokat om vissa tillägg i CILANES stadgar angående koordinators ansvar mot tredje man. Mötet fann inte skäl att införa sådana bestämmelser.

Från svensk sida lämnades rapport om det vid Europadomstolen i Strasbourg anhängiggjorda målet mot svenska staten om kränkning av åttan Gyllenstierna, genom att ättens vapensköld beviljats som varumärke för ett företag.

Erik Tersmeden

ADELSMÖTE I FINLAND

Det finska lagtima adelsmötet 2012 öppnades den 1 mars och avslutades den 31 mars med en stor »Grand Bal au Palais de la Noblesse» i Helsingfors. Från Sverige var riddarhusdirektionens ordförande greve Gustaf Wachtmeister och riddarhussekreteraren friherre Carl-Gustaf Åkerhielm med makar inbjudna.

Adelsmötets ordförande, herr Thomas

Thesleff, hälsade de 250 gästerna välkomna med en exposé över tidigare genomförda adelsmöten, där det allra första hölls på den då nybyggda järnvägsstationen i Helsingfors!

I sitt tacktal framhöll greve Wachtmeister de nära kontakter som finns mellan våra riddarhus, särskilt inom den genealogiska sfären. Han nämnde också sin egen familjs nära band till Finland som fanns redan under Gustav III:s dagar fram till andra världskrigets strider. Slutligen överlämnade han en gåva till den finska riddarhusdirektionens ordförande, herr Gustav Adlercreutz.

Carl-Gustaf Åkerhielm

VÄRDEPAPPERSFÖRVALTNING

År 2011 inleddes med framtidstro efter en stark avslutning på 2010. Året kom dock att präglas av politisk oro och stora slag på de finansiella marknaderna.

Under våren 2011 drabbades Japan av en kraftig jordbävning med allvarliga konsekvenser som följd. Aktiemarknaderna rörde sig i sidled under första halvåret delvis baserat på en osäkerhet om styrkan i den ekonomiska tillväxten. Under sommaren tilltog denna oro men då med utgångspunkten kring statsskuldproblematiken i Grekland och eventuella smittoeffekter på andra europeiska länder. Under augusti, efter signaler om avmattning i den amerikanska ekonomin, tilltog turbulensen vilket resulterade i kraftiga börsfall och sjunkande räntor.

Hösten 2011 präglades av eurokrisen, en eventuell bankkras i Europa och en tilltagande oro för den ekonomiska utvecklingen. Under senhösten överraskade den amerikanska tillväxten positivt och en försiktig optimism avspeglar sig nu i utvecklingen på de finansiella marknaderna.

Världindex för aktier föll i föl med 8 procent och Stockholmsbörsen föll med 16 procent. Däremot steg värdet på obligationsmarknaderna efter kraftiga räntefall under året. De av Riddarhuset förvaltade fonderna minskade med 4,5 procent i värde under 2011.

Patrik Tigerschiöld, kassadirektör

DOMÄNFÖRVALTNING

Boksluten för domänstiftelserna är nu färdiga och resultaten är enligt planerna. Den goda skogskonjunkturen under första halvåret 2011 kunde utnyttjas och bidrog till de positiva resultaten. Under hösten och vintern har däremot skogskonjunkturen varit betydligt svagare med prissänkningar på

10–20 procent beroende på sortiment. I dagsläget finns en viss optimism med ökat byggande i USA, bättre priser i Nordafrika samt höjt massapris. Däremot påverkar oron för Europa och den starka kronan exportförväntningarna negativt. Vi planerar för sänkta avverkningsnivåer under 2012 på samtliga förvaltningar.

Stormen Dagmar som drog fram i juletid drabbade inte våra skogar i nämnvärd grad, vilket vi ska vara mycket tacksamma för då förutsättningarna för omfattande skador med blöta marker och sjunkande priser var påfallande stora.

Vindkraftssatsningen på Paulistiftelsen i Kinda har debatterats flitigt i lokalpressen. Eon fortsätter arbetet med att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning för projektet.

Vackra Föllingsö herrgård utanför Kisa är hyresledigt, se annons på s. 11.

Löfstad slott kommer snart att åter lysa i all sin prakt. Vi planerar en ommålning av fasaderna under 2012 och 2013.

De kommunala kraven på enskilda avlopp höjs vilket innebär att fem fastigheter behöver uppgraderas under 2012–2013.

Ett fritidshus har sålts på Kronovall för att stärka stiftelsens ekonomi.

Hans von Stockenström, domändirektör

ADELSKALENDERN 2013

I december i år kommer den nya utgåvan av *Sveriges Ridderskap och Adels kalender*. Alla som inte returnerat det korrektur som kom hem i brevlådan i mars *uppmannas härmed att svara så fort som möjligt*. För att Adelskalendern ska bli korrekt är det av yttersta vikt att uppgifterna kontrolleras och att korrekturet returneras. Riddarhuset önskar svar även om ingen ändring gjorts. För frågor kontakta Adelskalenderns redaktion, tel. 08-723 39 96 eller e-post: ak@riddarhuset.se.

Erbjudandet till ättemedlemmarna om att köpa Adelskalendern 2013 till ett rabatterat pris om 630 kronor (inkl frakt inom Sverige) gäller till och med 31 juli 2012. Använd bankgiroavin som kom tillsammans med korrekturet eller kontakta redaktionen för betalningsinstruktioner.

Marianne Setterblad, kalenderredaktör

KULTURSTÖD

Adelsmötet 1998 fattade beslut att stödja vissa insatser inom kulturområdet som har anknytning till Ridderskapet och Adeln. Vid riddarhusdirektionens sammanträde den 16 december 2011 beslutades att följande personer och projekt skulle tilldelas Riddarhusets kulturstöd:

Christina Palmqvist: 10 000 kronor som bidrag till formgivning och tryck av en bok om huvudgrenen Gyllencreutz.

Karin Monié: 10 000 kronor som bidrag till tryckkostnader av en biografi över Lars Arnell.

Elise Killander: 5 000 kronor som bidrag till källforskning för en bok om Henrik Arvid Stiernspetz.

Hedvig Hedqvist: 5 000 kronor som resebidrag för en bok om Eva von Bahr och Lise Meitner.

John Crafoord: 15 000 kronor som bidrag till tryckkostnader av en bok om karolinen Jacob Johan Krafferdt.

Gösta Lewenhaupt: 45 000 kronor för en bok om ätten Lewenhaupts släkthistoria.

Paula von Wachenfeldt: 5 000 kronor som resebidrag för ett forskningsprojekt vid Stockholms universitet.

Föreningen släkten Schildt i Sverige: 5 000 kronor för en bok om Schildtar i Västerbotten.

Tersmedenska släktföreningen: 15 000 kronor för en bok om ätten Tersmeden.

Göran Nilzén: 10 000 kronor som bidrag till tryckkostnader av en bok om Carl Gustaf Tessin.

Jönköpings läns museum: 5 000 kronor för en monografi om Brahekyrkan på Visingsö.

Barbro Bursell: 5 000 kronor som utgivningsstöd av en bok om William Grey och Brita Toll.

Ulf Gyllenhammar

ADELSMÖTET 2013

Ridderskapet och adeln sammanträder till lagtima adelsmöte år 2013. Mötet inleds lördagen den 16 februari och avslutas i början av juni. Datum för slutsammanträdet bestäms vid öppningssammanträdet.

Ytterligare information om adelsmötet

lämnas i den kungörelse som publiceras i höstnumret av Arte et Marte som utkommer i november 2012.

RIDDARSHUSSÄLLSKAPET

Riddarhussällskapet höll sitt sextiofemte årsmöte den 22 mars. Av sällskapets 180 medlemmar deltog 45 personer. Efter mötet höll Inga von Corswant-Naumburg ett föredrag om greve Erik Dahlberg som hon också har skrivit en bok om. Kvällen avslutades med en trevlig supé.

Under våren har Riddarhussällskapet haft en biokväll på Hansers kulturbibliotek och sett filmen Tibet, en dokumentär om Sven Hedin och Sidenvägen, samt besökt SvenHarrys konstmuseum. Höjdpunkten i Riddarhussällskapets höstprogram är middag med dans den 10 november på Riddarhuset.

Riddarhussällskapet bildades 1947 och är en sammanslutning för Riddarhusets medlemmar med familjer. Årsavgiften är 150 kronor för makar och 100 kronor för enskilda. Anmälan om medlemskap tas emot av Riddarhussällskapets sekreterare Ingegerd von Quanten, tel. 08-20 62 42, e-post: riddarhussallskapet.ivq@tele2.se. Ordförande är Claës-Henrik Munck af Fulkila.

Ingegerd von Quanten, sekreterare

SVENSKA ADELSFÖRBUNDET

Svenska Adelsförbundets huvuduppgift är att ekonomiskt bistå behövande inom adeln, i första hand äldre och sjuka. Även ointroducerad adel kan komma ifråga. Många hjälpbehövande saknar egen förmåga att söka bidrag. Hör därför gärna av er till oss om ni känner till något ömmande fall. Upplysningar om förbundets verksamhet kan lämnas av sekreteraren Ulf Gyllenhammar, tel. 08-767 80 84 eller kassaförvaltaren, friherre Per Sparre tel. 08-85 61 30. Svenska Adelsförbundets ordförande är greve Gustaf Lagerbjelke.

VADSTENA ADLIGA JUNGFRUSTIFT

Den ärevördiga institutionen med rötter i första hälften av 1700-talet, benämnd Vadstena Adliga Jungfrustift, är i dag att betrakta som en pensionsstiftelse. Etthundra pensioner utdelas årligen till dem som varit längst inskrivna i Stiftet.

Normalt skriver föräldrarna in sina döttrar när de är små, men numera förekommer det att vuxna kvinnor, som uppfyller

stadgarnas villkor, skriver in sig själva. Inskrivningsavgiften är 100 kronor och någon årsavgift utgår inte.

Stiftsjungfrur har rätt att bära Stiftets dekoration, ett vackert emaljerat vitt ordens-kors med blåvit rosett. Etui med dekoration och miniatyr kostar 400 kronor inkl. porto och kan rekvideras från Riddarhuset. Ring 08-723 39 91 för ytterligare information.

VISNINGAR OCH

FESTVÅNINGSVERKSAMHET

Riddarhuset är öppet för besökare måndag–fredag klockan 11.30–12.30 året om. Gruppvisningar på annan tid efter överenskom-melse per telefon 08-723 39 99.

Riddarhusets sällskapsvåning och Lantmarskalkssalen står till medlemmarnas förfogande för privata festarrangemang – släktmöten, bröllop, födelsedagsfester m.m. (dock inte studentfester). I källarvåningen finns »släktföreningarnas rum» – en lokal där upp till tio personer kan ha möten.

Kontakta kansliet, tel. 08-723 39 91, för bokning och information.

FÄRGFOTO AV VAPENSKÖLD

Samtliga vapensköldar har fotograferats för Riddarhusets arkiv. Kopior i färg, format A4, kan beställas från Karl-Henrik Stiernspetz, e-post: stiernspetz@gmail.com eller tel. 08-541 300 06. En kopia kostar 290 kronor, följande kopior, oavsett motiv, 95 kronor per styck vid samtidig beställning.

GENEALOGISKT SEMINARIUM

Riddarhuset anordnar ett genealogiskt heldagsseminarium söndag 28 oktober 2012. Temat är »Finland och Sverige» och föreläsare är finländska och svenska historiker.

Ämnen som behandlas rör sig kring Finlands frälse, adel och riddarhus från medeltiden till våra dagar, med utblickar mot Sverige. Råd till släktforskare kommer att ges.

Ättemedlemmar såväl som övriga intresserade är välkomna. Deltagandet är kostnadsfritt.

Mer information om seminariet och anmälningsförfarandet finns på sidan 28 i det här numret av Arte et Marte.

Oscar Langenskiöld, riddarhusamanuens

Ridderskapet och Adelns Ungdomsklubb

RAUKS STYRELSE KAN se tillbaka på ett händelserikt 2011 med baler, jaktkurser, guidade turer på Riddarhuset, afterworks och mycket annat. Inför 2012 breddar och förbättrar vi utbudet av aktiviteter ytterligare.

RAUK TALARFORUM

Under året fortsätter RAUK Talarforum, där framstående personer inom näringsliv, media och politik besöker Riddarhuset för att via utfrågningar, diskussioner eller föreläsningar dela med sig av sina kunskaper till våra medlemmar. Under hösten kommer fler namnkunniga talare att besöka oss.

AFTER WORK

Föreningen håller kontinuerligt sammankomster där nya och gamla medlemmar kan umgås under trevliga former. Dessa sammankomster arrangeras i Stockholm, Lund, Göteborg, Uppsala och Gävle. De har varit mycket välbesökta och kommer även fortsättningsvis att arrangeras runtom i Sverige.

VINKÄLLAREN GRAPPE

Genom ett samarbete med den exklusiva vinkällaren Grappe – Skandinaviens största vinlagringskällare med runt 100 000 flaskor vin, kan vi nu lagra sina viner under perfekta förhållanden vid Grevgatan i Stockholm. Grappe tillhandahåller även klubbрум för avsmakning och möten i vinets tecken, såsom exklusiva vinprovningar ledda av framstående sommelier, allt under ordnade former och lätt tillgängligt.

KUNGLIGA OPERAN

Genom ett samarbete med Kungliga Operan erbjuds vi att till subventionerat pris övervara ett urval spännande föreställningar. Under 2011 anordnades gruppbesök på Operan med guidade turer och visningar. Detta fortsätter vi med även under våren och hösten 2012.

JAKTKURSER

För medlemmar som önskar ta jägarexamen anordnas i september en kurs till fördelaktigt pris. Utöver detta anordnar vi trä-

Under raden fr.v. Veronica Gyllenram, Gabriel Hermelin, Mikaela Rennerfelt, Övre raden fr.v Sean Crafoord, Carl Lowisin, Elisabeth Edelstam, Claës af Burén. Frånvarande: Tuulikki Gyllensvärd.

FOTO JOHANNES EDELSTAM.

ningsskytte för de medlemmar som erhållit jägarexamen och diskussioner förs för att starta en jaktklubb exklusivt för RAUK.

SLOTT OCH HERRESÄTEN

Under 2012 planerar vi att besöka några av landets slott och herresäten, dels för att lära oss mer om Sveriges historia, dels för att upptäcka våra kulturskatter. Har ni ett kulturhistoriskt intressant hem som ni vill visa upp, kontakta styrelsen på rauk@riddarhuset.se.

INTERNATIONELL WEEKEND

I augusti är det åter dags för en internationell weekend. CILANE-medlemmar från hela Europa besöker oss för att ta del av de festligheter som kommer att pågå från den 23 till den 26 augusti. The Saga of the North är temat för denna weekend som erbjuder ett fullspäckat program. Vi besöker fantastiska landskap och landmärken, återupplever

forntida glansdagar och djupdyker i Sveriges historia. Helgens äventyr avslutas med en storslagen sommarbal på Riddarhuset, med festligheter som fortsätter hela natten lång. Alla RAUK- och CILANE-medlemmar är varmt välkomna.

BLI MEDLEM

RAUK är en ideell förening för dig mellan 18 och 35 år som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt. RAUK vill fördjupa kontakterna och stärka gemenskapen inom den unga svenska adeln och belysa adelns roll i historien under trevliga former. Som medlem får du tillgång till vårt stora utbud av aktiviteter och erbjudanden och möjlighet att delta i alla internationella aktiviteter hos våra många systerorganisationer ute i Europa.

Medlemskap är kostnadsfritt och du registrerar dig via vår webbsida: rauk.info.

Styrelsen, genom Gabriel Hermelin, ordförande och Claës af Burén, vice ordförande

Aktuella böcker

ADLIGA VAPENSKÖLDAR

Äntligen finns samtliga adliga vapensköldar i Sverige samlade i en och samma volym – i behändigt format och i färg. Otto von Schwerin har ritat vapensköldarna i *Adelskalendern* sedan 2001 och i *Kalender över Ointroducerad Adels Förening* sedan 2005. Nu har alla dessa drygt 800 vapensköldar samlats i bokstavsordning i en vacker uppslagsbok. Sköldarna är lite större än i kalendrarna (37 mm höga), nio stycken per sida och det är ganska lagom. Flera av vapnen innehåller många fält med många detaljer och därför kan man ibland önska att bilderna varit större. Men bokens kanske starkaste sida är den härliga mångfalden och att man kan se besläktade ätters vapen bredvid varandra, och då kan det inte vara för få sköldar på varje uppslag. Under bilderna står ättens namn åtföljt av rang och i förekommande fall nummer (om de är introducerade). Kort och koncist alltså, som sig bör i en vapenrulla av detta format.

Alla bilder är digitalt framställda originalverk och även om det är erkänt svårt att i ett ritprogram i datorn få samma kvalitet som en konstnär med penna och pensel i hand tycker jag att Otto von Schwerin överlag har lyckats väl. Bilderna är tydliga och följer heraldikens grundregel: ingående element skall i största möjliga mån anpassas till och fylla ut de fält de placeras i. Tekniken med konturer i en mörkare tinkturnyans fungerar för det mesta bra och är många gånger riktigt effektiv, men kräver skicklig bildbehandling för att komma till sin rätt. Att silver återges som ljusgrått i stället för som brukligt i vitt sänker kontrastverkan och ur allmänheraldisk synvinkel är det udda att vitt i en del vapen återges som en självständig färg (även om det skrivs så i en del gamla skölddebrev). Jag tror att bilderna skulle vinna i slagkraft på att låta färgerna möta vitt för metallen silver och reservera grått för tillämpliga naturfärgade element.

I boken används fyra olika sköldformer (se t.ex. s. 56–57) och de tre som inte beskrivs i metodikavsnittet är de som används i *Kalender över Ointroducerad Adels Förening* för vapen från olika tidsåldrar. En liten detalj som inte förklaras och som kanske kan förbrylla läsa-

ren, är vad det betyder när en ätt anges utan rang, när det bara står ”-”. Detta betecknar den handfull ätter som av hävd är medlemmar i Ointroducerad Adels Förening, men som inte egentligen är adliga (eller som kanske är det, men där fullständiga belägg saknas).

Boken har ett trevligt förord av statsheraldiker Henrik Klackenborg och innehåller också en utmärkt artikel om adelns heraldik i Norden av fil. dr Inga von Corswant-Naumburg. Alla texter återges på både svenska och engelska och det är bra, denna adliga vapenrulla förtjänar en bred publik, både inom och utom landets gränser.

Henric Åsklund, tekn. dr, ordförande i Svenska Heraldiska Föreningen

Otto von Schwerin

Adliga vapensköldar i Sverige/Coats of Arms of the Nobility in Sweden

144 s., illustrerad, Bokförlaget Arena 2011.

1500-TALETS FINSKA FRÄLSE

Frälset och dess rusttjänst i Finland på 1500-talet lovar att bli ett standardverk för släktforskare i både Finland och Sverige en lång tid framöver. Henrik Impolas personsammanställningar utifrån rusttjänstkällorna må se anspråkslösa ut men kommer att få lång och varierande användning. Personbiografierna med dess sammandrag av uppgifter ur den tryckta litteraturen, främst då den finska, gör det möjligt att för första gången få det aktuella forskningsläget redovisat på personnivå. Detta är särskilt värdefullt för oss svenskar som inte behärskar finska och därmed varit utestängda från mycket av de senare årens forskning i vårt grannland.

Litteraturhänvisningarna efter varje personbeskrivning gör det enkelt att snabbt lokalisera de relevanta publikationerna för att få ytterligare information om personen i fråga. När det gäller de mer kvalificerade genealogiska resonemangen gör man förstås väl i att gå vidare och själv sätta sig in i den stundtals rätt komplicerade, indiciebaserade argumentationen och avvägningarna, eftersom 1500-talet är en svårutforskad period och det sista ordet ännu återstår att säga i många frågor. Men detta gäller alla liknande typer av sammanfattningar och är inte specifik för denna bok. Som sagt: hade du tänkt köpa bara en bok till ditt genealogiska bibliotek i år så har du den här.

Urban Sikeborg

Henrik Impola

Frälset och dess rusttjänst i Finland på 1500-talet

450 s., Genealogiska samfundet i Finland 2011.

INLEDNING TIL HERALDIKEN

Svenska Heraldiska Föreningen gav som nummer 3 i sin skriftserie 2011 ut Carl Ugglas (1725–1803) verk *Inledning til heraldiken* i ny utgåva kompletterat med Ugglas *Afhandling om wapnens indelning och deras mångfaldighet*. Utgåvan har redigerats av Jens Christian Berlin som också har försett boken med en introduktion och förklarande noter.

Föreningen och Jens Christian Berlin är bara att gratulera till detta förnämliga initiativ. Ugglas bok gavs ut redan 1747 och var unik. Det var den första heraldiska boken på svenska och blev grundläggande för den svenska heraldiken. Avhandlingen gavs ut 1760.

Boken har länge varit svåråtkomlig och därför är det glädjande att föreningen tagit initiativet till att ge ut denna nya utgåva.

Jag vill verkligen anbefalla boken till alla som är intresserade av heraldik. Den kostar 200 kronor (för föreningens medlemmar 150 kronor), frakt tillkommer. Den kan beställas genom Jesper Wasling, Kullagatan 3, 504 48 Borås eller e-post: jesper@heraldik.se.

Per Nordenvall, riddarhusgenealog emeritus, ordförande i Heraldiska Samfundet

Receptet

En ljuvlig snaps från 1769 som passar både till sill och kräftor.

FAHLANDERS SNAPS

Min farfars farfars far hette Gustaf Fahlander och var en mycket tapper soldat under det finska kriget 1808–1809. Han var överste i Savolaxbrigaden och andre man under generalen Sandels. Han ledde många framgångsrika försvarsstrider i det inre av Finland, medan huvudarmén vid kusten gjorde en hopplös reträtt som slutade i katastrofen i Oravais.

Savolaxbrigaden retirerade också och förskansade sig vid Virta Bro. Stillestånd rådde, vilket utnyttjades till att befästa ställningarna. En fullständigt otrolig fraternisering med fienden pågick. Det ryska befälet med furst Dolgoruki i spetsen ordnade flera magnifika fester i Idensalmis prästgård (finns fortfarande kvar), dit de svenska officerarna inbjöds. Det var förmodligen blöta kalas, eftersom den svenske kornetten Nandelstadh var så full att han ramlade av hästen på bron och drunknade. Kommunikationen var enkel eftersom alla talade franska.

Den 27 oktober 1808 inleddes slaget vid Virta bro. Ryssarna hade 6 000 man och svenskarna 1 800 man. Dolgoruki satte in 3 000 man i anfall. Man kom över bron ganska snabbt och stormade upp mot höjden vid Linna gård, där Fahlander väntade med varma servetter. Först artillerield, sedan stormade Fahlander ned mot ryssarna i spetsen för Wasa regemente och Kajana bataljon med fälda bajonetter. Ryssarna greps av panik och försökte fly över bron, medan sexpundare på den vänstra flanken (numera sexpundare) beströkte bron med druvhagel. Furst Dolgoruki stupade från sin häst efter en fullträff från en kanon. Han flög tjugo meter. Efteråt kallade Sandels slaget för »lilla Austerlitz».

Fahlander, som redan blivit riddare av Svärdsorden, blev adlad som tack för sin tapperhet och tog sig namnet Edelstam.

Gustafs pappa, Per Fahlander, var direktör för det dåtida glasbruket i Björknäs på Värmdö. Han var en praktisk man, som kunde det mesta. Han var klok nog att skriva ned alla sina kunskaper i en liten bok: *Minnesbok som innehåller allehanda pålitliga och försökte små Nyttige Wettenskaper samlade af Per Fahlander. 1769*. Den finns kvar än i dag. Där finns

allehanda recept, bland annat tips hur man fångar fisk eller hur man bränner och smaksätter sprit. Per Fahlander skriver:

ATT SNART GIORRA GODT BRÄNVIN

Lägg pommerans och citronskal, canel och litet anis- eller fänkål eller kummin inj i flaskka eller Boutell.

Slå därpå i stop brännvin eller mindre att flaskan ej bliver väl full.

Koka och lätt i kallt vatten i en gryta, låt koka i en timma, lyft av grytan, låt stå och svalna, tag up flaskan, gior sött efter behag med socker vatten. Filttera genom linne eller groft papper. Så är det färdigt.

Receptet kräver en viss förklaring. Att sätta ned flaskka i varmt vatten kallas på hembrännarspråk för »snabblagring». Då försvinner illaluktande oljor och finkel. Det behöver vi inte göra i dag med allt fint brännvin som finns. Jag brukar blanda ned både anis och fänkål tillsammans med kummin. En eller två sockerbitar räcker. För att mildra sprit-smaken håller jag dessutom i en skvätt sherry. Låt stå i minst en vecka. Kaneln ger en vacker bärnstensfärg.

Gustaf Fahlander, sedermera Edelstam.

Snapsen är fantastisk och är absolut bäst till kräftor, men duger annars till sill eller varför inte som aperitif. Det är en viss känsla att dricka en snaps från 1769. Med gott samvete kan jag instämma med Kolingen och utropa: Putäll på er, Grevar och Baroner!

Erik Edelstam

Digital formgivning av vapensköldar, monogram, logotyper, ex libris efter detaljerat önskemål. Underlag till trycksaker, textilier, flaggor, och gravyrer. Applikationer på metall, handbroderier i metalltråd (se ovan till höger), maskinbroderade logotyper, textila monogram. Underlag finns i uppslagsboken **Adliga vapensköldar i Sverige** som kan köpas i Riddarhusets shop eller i Internetbokhandeln.

RHOMBUS AB

070-726 80 38

ovs@rhombus.se - www.rhombus.se

Illustrationer: Otto von Schwerin

KÖP OCH SÄLJ PÅ *Riddarhustorget*

Arte et Martes fria marknad

Adress: »Riddarhustorget»

Arte et Marte, Riddarhuset

Box 2022, 103 11 Stockholm

E-post: riddarhustorget@riddarhuset.se

»Riddarhustorget» är en gratis annonsmarknad där Riddarhusets medlemmar kan sälja, köpa eller efterlysa föremål med släktanknytning. Skicka en kortfattad beskrivning av respektive föremål och ange telefonnummer, e-postadress eller postadress. Namn är frivilligt. Observera att text endast tas emot skriftligt – per brev, kort eller e-post – och att alla affärer sker direkt mellan säljare och köpare.

Säljes: Lång damkilt, klantyg Maria Stuart, (made in Edinburgh, Glen Avon, pure new wool) storlek 40–42. Finns i Göteborg. Tel. 0733-42 26 25, e-post: annlouise-b@tele2.se

Säljes: Inramade gamla dekorativa vapenbilder. Ett 30-tal grevliga, friherrliga och adliga. Gratis lista. Finns i Stockholm. Tel. 08-36 82 59

Köpes: Porträtt av Baltzar Bogislaus von Platen (1766–1829). E-post: lc@cho.no

Sökes: Porträtt av stadsmajoren i Göteborg, Nils Arvidsson Elfwencrona (1644–1707). Nils Elfwencrona var tidigare kapten vid Älvsborgs regemente och adlades 1690. Han blev stadsmajor i Göteborg år 1700 och ägde säteriet Hjärtsbo i Tvärreds socken i Västergötland. E-post: dag.hermfelt@kb.se, tel. 08-32 24 16.

Efterlysning: I samband med ombyggnaden av Riksdagshuset under första hälften av 1980-talet demonterades två stenreliefer som var anbringade på Riksdagshusets västra fasad mot Riksgatan. Den ena reliefen föreställde riksrådet Johan Liljencrantz, känd som Gustav III:s finansminister, och den andra ordföranden i bankofullmäktige m.m. Fredrik Bogislaus von Schwerin.

Enligt uppgift forslades relieferna efter demonteringen, anmärkningsvärt nog, till en tipp i Sörentorp i Solna. De är nu spårlost försvunna. Den som kan lämna några upplysningar om relieferna och var de nu kan tänkas finnas ombedes vänligen kontakta Carl-Wilhelm Liljencrantz, tel. 08-755 88 89, e-post: cw@liljencrantz.se eller Otto von Schwerin, tel. 08-660 61 78, e-post: ovs@rhombus.se.

SHIPTON
Finest & Footwear
HENEAGE
STOCKHOLM

Hand made, hand embroidered
bespoke slippers for Ladies and
Gentlemen.

The Finest English and Italian shoes for Ladies and Gentlemen
see the entire range of shoes, boots, slippers at
www.shiphen.se
Contact Sebastian St. John Parker on - 0739 265 833
or **sebastian@shiphen.se**

SWC

www.vapenringen.se
08-716 45 75

Från släktföreningarna

AF KLERCKER

af Klerckerska släktföreningen har släktmöte lördagen den 11 augusti 2012 i Riddarhuset. Detaljerad inbjudan och information skickas till medlemmarna under våren. Om någon släktmedlem ännu inte är medlem i föreningen, men önskar bli det och vill få inbjudan till mötet, kontakta ordföranden Sophie af Klercker, e-post: sophie@klercker.com

Sophie af Klercker

LILJENCRA NTZ

I slutet av augusti 2011 ägde föreningsstämman i Liljencrantzskas columbarie- och släktföreningen. I stämman deltog ett tjugofemtal medlemmar. Före stämman besökte Riddarholmskyrkan, där vi under sakkunnig ledning bland mycket annat såg stamfaderns, Johan Liljencrantz, serafimersköld med devisen *integre et provide* (fritt översatt: oväld och framsynhet). Därefter avtågade vi till Riddarhuset där själva stämman hölls. Den följdes av en visning av vårt vackra Riddarhus med Oscar Langenskiöld som ciceron. Aktiviteterna avslutades med en välsmakande lunch i Riddarhusets salonger, varvid föreningens avgående ordförande, Carl-Wilhelm Liljencrantz, avtackades av Erik Liljencrantz som vid stämman valts till ny ordförande.

Carl-Wilhelm Liljencrantz

LÖWENHJELM

En vacker januarikväll samlades ett femtiotal medlemmar från Löwenhielmska släktföreningen på Riddarhuset för möte och fest. Släktmöte hålls vanligtvis

vart tredje år och har blivit en fin tradition under de 75 år som föreningen har funnits.

Föreningen har nyligen genomfört en stadgeändring som bland annat medför att även personer med anknytning till ätten på mödernet kan ansöka om medlemskap. Det har glädjande gett nytt tillskott i medlemsantalet och föreningen samlar nu nästan 200 personer med barn inräknade.

Efter de sedvanliga mötesförhandlingarna i Riddarhussalen bjöds det på middag. Huvudmannen Gunnar Löwenhielm som avgick efter många år i styrelsen avtackades. Han uppmärksammades för sin stora insats, bland annat som styrelseordförande och kassör.

Under middagens avrundning presenterade Harriet Löwenhielm-sällskapet ett program där ordförande Mattias Käck visade bilder och berättade om poeten och bildkonstnären Harriet Löwenhielms liv och konstnärskap. Kompositören Gunnar Edander framförde några av de dikter som han har tonsatt, bland annat *Tallyho! Tallyho!* och *Tag mig, håll mig*.

Den utsökta middagen efterföljdes av kaffe och avec med dans. Släktföreningens medlemmar ser fram emot att åter få ses på Riddarhuset vid nästa släktmöte 2014.

Kajsa Löwenhielm

STENFELT

Den 21 maj 2011 samlades 55 medlemmar i Stenfeltska släktföreningen till släktträff och möte på natursköna Löfstads slott strax söder om Norrköping. Medlemmar kom från hela Sverige, och speciellt glädjande var att kunna hälsa släktingar från Frankrike och USA välkomna.

Den soliga men något blåsiga dagen inleddes med att ordförande Per Stenfelt hälsade alla välkomna och berättade om dagens program. Efter en kaffepaus och fotografering berättade Lennart Stenfelt på Borg-

gården enormt gripande om Löfstads slotts historia, Axel von Fersen och vår anfader Georgs relation och upplevelser i och omkring slottet. Bland annat finns det indicier att Georg behandlades för pestsmitta av en doktor Block efter fångenskapen i Ryssland.

Efter inmundigande av en förträfflig lunch, biff von Fersen, samlades hela sällskapet för släktmöte i Gästabudssalen. Efter de livliga förhandlingarna, där bland annat en kommande släktbok diskuterades, avtackades tre trotjänare inom föreningen för ett gott arbete: Gull-Britt Eriksson Stenfelt, Marie-Louise Svensson samt Eskil Petersson.

Under en välbehövlig paus såldes lotter. Högvinsten var en inramad bild på Georg Stenfelt och den lyckliga vinnaren var Peder Nilsson. Som avslutning på den lyckade dagen var det visning av slottet för de som så önskade. Nästa släktträff planeras att äga rum 2014 och vi ser redan fram emot den, varhelst den kommer att äga rum.

Per Stenfelt, ordförande

VAPENILLUSTRATIONER: OTTO VON SCHWERIN.

CATERING

Riddarhusets festvåning erbjuder catering och även rätter för avhämtning. Vi ordnar allt för festen – mottagning, liten middag eller stort kalas. Vill du ha någon som tar hand om hela arrangemanget inklusive serveringspersonal, porslin, bestick, glas, dukar och servetter, mat och dryck, tar vi hand om det.

Du väljer själv hur mycket du vill ha hjälp med.

Kontakta källarmästare
Eva Tholander, CIBO et POTO AB,
telefon 0762-36 34 04,
e-post: eva.tholander@comhem.se
för ytterligare information.

Kontakta Max Sjöberg och Jörgen Martinson.
Även värderingar av hela hem.
+46(08) 660 59 00

PROBUS AUKTIONER

söker Ordnar och Antika Vapen
till nästkommande Auktion.

Svardsorden
sald för 14.000,-

Zähringer Löwen
sald för 18.000,-

S:t Anna orden
sald för 940.000,-

Dannebrog
sald för 9.000,-

Revolutionsring 1772
sald för 62.000,-

S:t Anna orden
sald för 580.000,-

Dannebrog
sald för 8.500,-

Frihetskors
sald för 24.000,-

Tappenhetsmedalj
sald för 15.000,-

S:t Stefansorden
sald för 340.000,-

Empiresabel
sald för 45.000,-

Grevgatan 6 114 53 Stockholm Tel: 08-660 59 00 www.probusauktioner.se
Probus marknadsledande på Antika Vapen & Ordnar.

Löfstad slott 2012

1 juni–21 juni kl. 19.00

Det går an av Carl Jonas Love Almqvist. Teaterföreställning i Gästabudssalen. Medverkande: Mala Kyndel och Joel Almroth. Regi och produktion: Göran Sarring. Speldagar: 1/6, 2/6, 6/6, 7/6, 8/6, 9/6, 13/6, 14/6, 15/6, 16/6, 19/6, 20/6, 21/6. Teaterbiljett: 200 kronor.

Paket 1: visning av slottet kl. 16.00, teatersupé på värds huset kl. 17.30, teater kl. 19.00, 430 kronor.

Paket 2: teatersupé på värds huset kl. 17.30 och teater kl. 19.00, 350 kronor.

Boka biljetter: Göran Sarring 011-530 84, 0705-55 30 84, Löfstad slott 011-33 50 67, Värds huset Löfstad slott (endast paket 2) 011-33 57 65.

2 juni kl. 12.00

Vernissage på årets utställning i kyrksalen: Stil, skvaller och gamla filmstjärnor.

22 juni kl. 12.00–16.00

Midsommarfirande i slottsparken. Dans kring midsommarstången. Lekar, underhållning, lotterier, slottvisningar. Parkeringsavgift 40 kronor.

Visning av slottet kl. 12.00, 13.00, 14.00 och 15.00.

23 juni kl. 11.00

Friluftsgudstjänst på borggården. Vid regn i Gästabudssalen.

I samarbete med Svenska kyrkan.

18 augusti kl. 15.00

Östergötlands Musikdagar. Slottsmatiné. Konsert i Gästabudssalen.

För information och bokning av biljetter kontakta www.musikdagar.just.nu

19 augusti kl. 11.00–16.00

Park och trädgårdsdag.

11.00–16.00 Växtförsäljning på borggården, Jogestorps Trädgård i Vånga
11.00–16.00 Östgötatextil visar textilhantverk, presenterar utställningen Stil, skvaller och gamla filmstjärnor och håller workshop på borggården.

11.00 och 15.30 Visning av köksträdgården. Fri entré.

11.30 och 15.00 Tummelisa. Familjekonsert i Gästabudssalen. Barn 3–5 år.

12.00 Parkhistorisk vandring.

13.00 och 14.00 Visning av slottet.

1 september kl. 12.00–15.00

Östgötadagarna. Broderi, spinning och mjuka kaniner med nätverket Östgötatextil.

2 september kl. 12.00–15.00

Östgötadagarna. Benita Bergfeldt Löfgren förevisar yllebroderier i utställningen. Kom och prova!

29 oktober–1 november kl. 17.30

Spökar det på Löfstad slott? Spökvisning för familjen. Barn 7–12 år och vuxna tillsammans. Hör spännande sagor, sägner och spökhistorier från Löfstad. Guiden ledsagar er genom ett mörkt slott. Endast föranmälan på tel. 011-33 50 67.

29 oktober–31 oktober kl. 19.00

Spökvisning för vuxna. Endast föranmälan på tel. 011-33 50 67.

1 november kl. 19.00

Kvällsvisning. Spökvisning för familjen. Barn 7–12 år och vuxna tillsammans. Hör spännande sagor, sägner och spökhistorier från Löfstad. Guiden ledsagar er genom ett mörkt slott. Endast föranmälan på tel. 011-33 50 67.

1–2 december kl. 12.00–17.00

Jul på Löfstad.

Besök ett julsmyskat och stämningsfullt slott. Pepparkaksbak i slottsköket, ljusstöpning, hantverkare och lokala matproducenter tillhandahåller julens läckerheter. Guider i tidstypiska dräkter visar paradvåningen (ingår i entrén). Lucia och tomte.

VISNINGAR

Juni	Dagligen kl. 13.00 och 14.00. Midsommarafton, 22 juni, kl. 12.00, 13.00, 14.00 och 15.00.
Juli	Dagligen kl. 12.00, 13.00, 14.00 och 15.00. Visningen kl. 12.00 är en specialvisning. Vi visar kläder, accessoarer, skor och hattar som vi plockat fram ur byråådor och garderober, 50 min.
9 juli–3 aug	Måndag–fredag kl. 14.00. Kul & Kusligt för barn 5–10 år. Begränsat antal platser, föranmäl gärna!
Augusti	Dagligen kl. 13.00 och 14.00, söndagar kl. 14.00.
September	Söndagar kl. 14.00. 1–2 september kl. 13.00 och 14.00.

ENTRÉ

Visningar	80 kronor, barn upp till 17 år gratis.
Jul på Löfstad	80 kronor, barn upp till 17 gratis.
Kul & Kusligt	45 kronor, vi bjuder på saft och bulle.
Parkvandring	40 kronor.
Spökvisning	125 kronor.
Spökvisning för familjen	Barn 65 kronor, vuxna 85 kronor.

Grupper tas emot året om. Kontakta oss för visningsprogram och prisuppgift. Tel: 011-33 50 67, lofstad.slott@ostergotlandsmuseum.se

SLOTTSBUTIKEN

I stallet i södra flygeln finns Slottsbutiken. Där löser ni biljett till visningar och där har vi försäljning av vackra varor till hemmet och trädgården.

Öppettider:

Juni	Kl. 12.00–15.00.
Juli	Kl. 11.00–16.00.
Augusti	1–19 augusti kl. 11.00–16.00. 20–31 augusti kl. 12.00–15.00.
September	Söndagar kl. 12.00–15.00.
Oktober	Söndagar kl. 12.00–15.00.

Vi har även öppet under Jul på Löfstad samt i samband med bokade visningar. Övriga tider på året efter överenskommelse.

SLOTTSPARKEN OCH KÖKSTRÄDGÅRDEN

Välkommen till ett av Östergötlands vackraste rekreationsområden! Den engelska parken som anlades i början av 1800-talet är öppen för allmänheten året om. I köksträdgården visas exempel på grönsaker och växter som odlats till hushållen i både slott och torp i början av 1900-talet.

VÄRDSHUSET LÖFSTAD SLOTT

God mat i historisk miljö. Kaffeservering i smedjan. Tel: 011-33 51 65.

S-103 11 Stockholm

Economique